

บทที่ 2

ความหมายและความแตกต่างของอสุลฟิกฮฺ, เกาะวาอิดฟิกฮียะฮฺ, เกาะวาบิฎฟิกฮียะฮฺ, และทฤษฏีฟิกฮฺ

2.1 ความหมายของอสุลฟิกฮฺ ()

ในการนิยามความหมายของอสุลฟิกฮฺ โดยปกติแล้วนักวิชาการอสุลฟิกฮฺจะคำนึงถึงสองแง่มุมสำคัญ กล่าวคือ

- 1- คำนึงถึงการเป็นคำประสมหรือคำสมาส โดยคำว่า “อสุลฟิกฮฺ” เป็นคำผสมระหว่างคำว่า อสุล () ผสมกับคำว่า ฟิกฮฺ ()
- 2- คำนึงถึงการเป็นศาสตร์เฉพาะที่มีเนื้อหาและบทต่างๆ ที่มีลักษณะแตกต่างจากศาสตร์อื่นๆ (ความหมายของอสุลฟิกฮฺเชิงสมณานาม ซึ่งหมายถึงชื่อของศาสตร์แขนงหนึ่ง)

2.1.1 ความหมายเชิงคำประสมหรือคำสมาส

ความหมายของอสุลฟิกฮฺ () โดยคำนึงถึงการเป็นคำประสมหรือคำสมาสคือคำว่าอสุล () ผสมกับคำว่าฟิกฮฺ (). (อสุล + อัลฟิกฮฺ)

การนิยามความหมายของอสุลฟิกฮฺ () โดยคำนึงถึงการเป็นประสมหรือคำสมาส ก็ด้วยการแยกระหว่างคำว่า อสุล () และคำว่าฟิกฮฺ () ออกจากกันและให้ความหมายในเชิงภาษาและในเชิงวิชาการของแต่ละคำโดยเอกเทศ ซึ่งจะปรากฏเป็นดังต่อไปนี้

2.1.2 ความหมายของอสุลเชิงภาษาศาสตร์

คำว่า อสุล () ในเชิงภาษา เป็นคำพหูพจน์ของคำว่า อัศล์ () ในทางภาษา หมายถึง “ฐาน หรือ ราก” ซึ่งแสดงความหมายถึงสิ่งที่เป็นที่ยึดติดของสิ่งอื่น หรือเป็นที่มาของสิ่งอื่น หรือเป็นฐานหรือเป็นรากของสิ่งหนึ่งสิ่งใด นั่นก็เพราะฐานหรือรากนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ได้สุดของสิ่งต่างๆ และเป็นฐานของสิ่งนั้นๆ ดังนั้นจึงไม่เป็นการแปลกเลยที่สิ่งที่อยู่ได้สุดและเป็นฐานให้กับสิ่งใด คือสิ่งที่ถูกยึดเป็นหลักในการดำรงอยู่ของสิ่งนั้น (al-Asfahaniy, 1961:409)

⁹ เช่น รากฐานของฟันคือเหงือก เป็นต้น

2.1.3 นิยามของคำว่า “อุซูล” () หรือ “ฮัลล์” () เจริญวิชาการ

อุซูล () ในเชิงวิชาการ จะให้ความหมายหลายความหมายด้วยกันดังตัวอย่างต่อไปนี้
เช่น

1- หลักฐานเชิงศาสนบัญญัติ ()

เช่นคำกล่าวที่ว่า

“ ”

หมายความว่า “หลักฐานของประเด็นปัญหานี้คืออัลกีตาบและอัซสุนนะฮ์”

หรือคำกล่าวที่ว่า

“ ”

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا

أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ (185:)

หมายถึง “หลักฐานที่แสดงถึงการที่จำต้องถือศีลอด คือพระดำรัสของ
อัลลอฮ์(ﷻ)ที่ว่า

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا

أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ (185:)

ความว่า “ดังนั้นผู้ใดในหมู่พวกเจ้าเข้าอยู่ในเดือนนั้นแล้ว ก็จงถือศีลอด
ในเดือนนั้น และผู้ใดป่วยหรืออยู่ในการเดินทางก็จงถือใช้ในวันอื่นแทน”

(ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 185: อัลบะเกาะเราะฮ์)

อัลฮัลล์ () โดยปกติจะหมายถึง “หลักฐาน” ซึ่งหมายถึงหลักฐานในประเด็นใด
ประเด็นหนึ่ง และนี่คือความหมายของฮัลล์ที่ใช้กันในวิชาอุซูลฟิกฮ์ (Ibn al-Najjar, 1997:39) ทั้งนี้
เนื่องจากคำนี้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความหมายในทางภาษาศาสตร์ของคำว่า “อุซูล”
() ซึ่งหมายถึงสิ่งที่เป็นที่ยึดติดของสิ่งอื่น หรือเป็นที่มาของสิ่งอื่น หรือเป็นฐานหรือเป็นรากของ
สิ่งหนึ่งสิ่งใด ทั้งนี้เพราะหลักฐานนั้นคือสิ่งก่อกำเนิดทุกม ดังนั้นอุซูลฟิกฮ์คือ หลักฐานต่างๆของฟิกฮ์
(al-Namlah ,2000:11)

2- ความที่มีน้ำหนัก () เช่นคำกล่าวที่ว่า

" " "

ความว่า “ความหมายของคำพูดโดยหลักแล้ว จะยึดถือตามที่ปรากฏ หรือ “หะกิเกาะฮฺ” ()¹⁰ กล่าวคือความหมายที่มีน้ำหนักคือความหมายที่ปรากฏไม่ใช่ความหมายที่เป็นอุปมาหรือ”
มะญาส”()¹¹

3- - หลักเกณฑ์ทั่วไป () เช่นคำกล่าวที่ว่า

" "

ความว่า “พฤติกรรมแสดงถึงเจตนา”

หรือคำกล่าวที่ว่า

“ ”

หมายความว่า “การกินเนื้อสัตว์ที่ตายโดยไม่ถูกเชือดตามหลักศาสนาเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักเกณฑ์ทั่วไปของศาสนา” ทั้งนี้เนื่องจากศาสนานั้นไม่อนุญาตให้กระทำการดังกล่าวได้ยกเว้นในภาวะสุดวิสัยหรือตกอยู่ในสถานการณ์คับขันเท่านั้น

4- หมายถึงสิ่งที่เป็นหลักเปรียบเทียบ ()¹² หรือเป็นบทแม่ในหลักการ
เทียบเคียงที่เรียกว่า “มะกิสอะลยฮฺ” ()¹³ เช่นคำกล่าวที่ว่า

" "

ความว่า “สุราถือเป็นบทแม่ของสิ่งมีนเมาอื่นๆ” กล่าวคือสิ่งมีนเมาอื่นๆเป็นบทรองที่
เทียบเคียงกับสุรา

ซึ่ง “มะกิสอะลยฮฺ” นี้ เป็นคำที่ตรงกันข้ามกับอัลฟร้อ ()¹⁴ ในบทหรือหัวข้อการเทียบเคียง
หรือ “กียาส” () (ดู Ibn al-Najjar ,1997:1/39 ,abd. al-Karim al-Namlah,2000:11)

¹⁰ ทับศัพท์มาจากภาษาอาหรับคำว่า “หะกิเกาะฮฺ” () หมายถึงคำที่ใช้ในความหมายโดยตรงดั้งเดิมของมัน โดยไม่มี
นัยซ่อนเร้นใดๆ เช่นคำพูดที่ว่า: สิงโตอยู่ในกรง ซึ่งหมายถึงสัตว์คู่ร้ายชนิดหนึ่ง (ดู al-Suyuti,1998:172, al-Namlah,
2000:180)

¹¹ ทับศัพท์มาจากภาษาอาหรับคำว่า () หมายถึง คำที่ใช้ในความหมายอื่นที่ไม่ใช่ความหมายเดิมของมันเนื่องจากมี
ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายเดิมกับความหมายรองและมีพยานแวดล้อมที่เป็นหลักฐานยืนยันว่าผู้พูดมิได้ต้องการ
ใช้คำในความหมายเดิมของคำพูดนั้นเช่นคำพูดที่ว่า เสือกำลังสอนหนังสืออยู่ในห้องเรียน เป็นต้น (al-Fadani,n.d.:112)

¹² กียาสหมายถึง การผนวกสิ่งที่ไม่มีความหมายเดิมกับบัญญัติเข้ากับสิ่งที่มีตัวบทกำหนดบทบัญญัติ เพราะสิ่งทั้งสองมี
สาเหตุ(อิลละฮฺ) ของการกำหนดบทบัญญัติเหมือนกัน (อิสมาแอ อาลี,2535:75)

¹³ มะกิสอะลยฮฺ () หมายถึงสิ่งที่มีตัวบทกำหนดบทหรือนศ์ () กำหนดบัญญัติของมัน
(อิสมาแอ อาลี,2535:84)

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของความหมายของอุศูล () ในเชิงวิชาการ และเป็นความหมายที่นักวิชาการอุศูลฟิกฮ์หมายความว่าถึงเมื่อกล่าวถึงอุศูลฟิกฮ์ () ซึ่งก็คือความหมายที่หนึ่ง นั่นก็คือหลักฐานเชิงศาสนบัญญัติ () ดังนั้นเมื่อมีการกล่าวถึงอุศูลฟิกฮ์ () ความหมายก็คือ () นั่นเอง (al-Amidiy,1985:1/8)

2.1.4 นิยามความหมายของคำว่า “อัลฟิกฮ์” () ในเชิงภาษา

ฟิกฮ์เชิงภาษาตามตัวอักษรหมายถึง “ความเข้าใจ” ดังอายะฮ์ที่ว่า

(78:) ﴿فَمَالِ هَتُّؤُلَا۟ءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾

ความว่า “คนพวกนี้เป็นเช่นไร เกือบไม่เข้าใจในคำพูดเอาเสียเลย”
(ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 78: อันนิซาอ์)

และอายะฮ์ที่ว่า

(44 :) ﴿وَلٰكِن لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِيْحَهُمْ﴾

ความว่า “แต่พวกท่านไม่เข้าใจคำกล่าวตัสบีฮะฮ์¹⁵ของพวกเขา”
(ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่44 :อัลอิสรอ์)

ท่านนบี(ﷺ)ได้กล่าวว่า

(())

ความว่า “แท้จริงการละหมาดต่างๆของคนๆหนึ่ง และการแสดงคุณสมบัติต่างๆของเขาเป็นเครื่องหมายแสดงความเข้าใจในศาสนาของเขา” (บันทึกโดย Muslim,n.d.: 869 และAhmad ,n.d.:17853)

คำว่าฟิกฮ์ในเชิงภาษาจะสื่อความหมายถึงการรู้หรือการเข้าใจ () ในสามระดับด้วยกัน กล่าวคือ

1 – การเข้าใจหรือการรู้ในระดับธรรมดาทั่วไป ()

¹⁴ อัลฟิร้อ หมายถึงสิ่งที่นำไปเปรียบเทียบกับอัลคัมเมื่อไม่มีตัวบทกำหนดบทบัญญัติของมัน หรือที่เรียกว่ามะกีศ () (อิสมาแอ อาลี,2535:84)

¹⁵ ตัสบีฮะฮ์คือ คำกล่าวที่ว่า “สุบหานัลลอฮ์” แปลว่า มหาริษุทธิ์แต่อัลลอฮ์

- 2 – การเข้าใจหรือการรู้ถึงเป้าประสงค์ความหมายของผู้พูด หรือสำนวนภาษาของผู้พูด
()
- 3 – การเข้าใจหรือการรู้ที่ลุ่มลึกและลึกซึ้งที่เกิดจากการใช้การสังเกต การคิด การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ ()
- อัลลอฮฺ(ﷻ)ตรัสในอัลกุรอานว่า

(28-27:) ﴿ وَأَحْلَلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ ﴾

ความว่า “และทรงโปรดแก้ปม จากลิ้นของข้าพระองค์ด้วย เพื่อให้พวกเขา
เข้าใจคำพูดของข้าพระองค์” (ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่27-28 : กุฮฮา)

จากความหมายในอะยะฮ์ข้างต้นเข้าใจได้ว่าหากเป็นการเข้าใจในระดับธรรมดาทั่วไปก็
คงจะเป็นสิ่งที่ง่ายสำหรับพวกเขา และไม่จำเป็นต้องขอการวิงวอนเป็นการเฉพาะ แต่ปรากฏว่าท่านน
บีมูซาได้ขอวิงวอนต่ออัลลอฮฺ(ﷻ)ให้ประทานความเข้าใจแก่บรรดากลุ่มชนของตน จึงเข้าใจได้ว่า
สิ่งที่นบีมูซาได้ขอวิงวอนต่ออัลลอฮฺ(ﷻ)นั้นเป็นการเข้าใจหรือการรู้ที่ลุ่มลึกและลึกซึ้ง ไม่ใช่เป็นการ
การเข้าใจหรือการรู้ในระดับธรรมดาทั่วไป

2.1.5 – ความหมายของฟิกฮฺ () ในเชิงวิชาการ

ท่านอับดุลอะซีซ ได้นิยามความหมายของฟิกฮฺ () ในเชิงวิชาการว่า

" "

ความว่า “การรู้การเข้าใจในตัวเองในสิ่งที่ให้ประโยชน์และในสิ่งที่ให้โทษ”

(al-Tiftazaniy,1996:16)

ข้อสังเกต

คำนิยามข้อจำกัดความของฟิกฮฺ () ที่ให้ไว้โดยท่านอับดุลอะซีซข้างต้นเป็นการให้
ข้อจำกัดความที่กว้างครอบคลุมการรู้การเข้าใจในแง่ของความเชื่อและความศรัทธา การรู้การเข้าใจใน
เรื่องของจริยธรรม และการรู้การเข้าใจในศาสตร์อื่นๆ เช่นการแพทย์ การกีฬา อนามัยและอื่นๆ ไม่ใช่
เฉพาะข้อกำหนด หรือบทบัญญัติกฎหมายเท่านั้น

อุละมาอ์สายสำนักชาฟีอีส์ส่วนมาก ได้นิยามความหมายของฟิกฮฺ () ในเชิง
วิชาการว่า " "

หมายความว่า “ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนดบทบัญญัติอิสลามที่มีลักษณะกำหนดพฤติกรรม และ
เป็นศาสตร์ที่มีลักษณะต้องชวนขวยเสวงหา จากหลักฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดปลีกย่อย”

(al-Zarkashiy,1994:1/34)

คำอธิบายข้อจำกัดความข้างต้น

การที่กล่าวถึง “ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนด” แสดงว่าเป็นศาสตร์เฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนดที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับตัวตนหรือลักษณะหรือการกระทำของมนุษย์

และคำว่า “บทบัญญัติอิสลาม” แสดงถึงลักษณะของข้อกำหนดนั้นเป็นข้อกำหนดที่บัญญัติโดยกฎหมายอิสลามที่มีข้อกำหนดโดยปัญญาของมนุษย์

และคำว่า “ที่มีลักษณะกำหนดพฤติกรรม” แสดงถึงข้อกำหนดดังกล่าวเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มาจากการแสวงหาที่มีใช้เกี่ยวกับการศรัทธา หรือเกี่ยวกับหลักกฎหมาย หรือเกี่ยวกับหลักภาษาเป็นต้น

และคำว่า “เป็นศาสตร์ที่มีลักษณะต้องขวนขวายแสวงหา” แสดงถึงศาสตร์ความรู้นี้ได้มาโดยการแสวงหา ซึ่งสามารถเข้าใจได้ว่าความรู้ไม่ใช่เป็นความรู้ดั้งเดิมที่ไม่ต้องพึงการแสวงหา เช่นความรู้ของอัลลอฮฺ(ﷻ) หรือความรู้ที่อัลลอฮฺ(ﷻ)ประทานลงให้ผู้ใดผู้หนึ่งโดยตรง เช่นความรู้ของมะลาอิกะฮฺ หรือความรู้ของบรรดาศาสนทูต บรรดาเราะซูล และความรู้ลึกที่เป็นสัญชาตญาณของสัตว์เป็นต้น

และคำว่า “จากหลักฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดปลีกย่อย” แสดงถึงข้อกำหนดดังกล่าวมาจากการพิจารณา วินิจฉัยของผู้รู้หรือมัจญฮิดะฮิด ไม่ใช่ผู้ตาม ผู้เลียนแบบ เพราะผู้รู้เท่านั้นที่มีความสามารถที่จะพิจารณาวินิจฉัยจากหลักฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดปลีกย่อยได้ (Ubud bin Dar'a.1997:53)

ความหมายที่สองของฟิกฮฺ

ความหมายที่สองของฟิกฮฺคือ: ตัวข้อกำหนด (หุก่ม) ของศาสนบัญญัติเอง ดังนั้นเมื่อเรากล่าวว่า: ท่านเรียนฟิกฮฺและได้ศึกษาฟิกฮฺ ก็หมายความว่า ท่านได้ศึกษาข้อกำหนดของหลักศาสนาที่มีอยู่ในตำราฟิกฮฺต่างๆ ซึ่งมีที่มาจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺ จากหลักอิจญ์มาอ์ของอูละมาอ์และจากหลักอิจญ์ติฮาด (การวินิจฉัย) ของพวกเขา เช่นข้อกำหนดการอาบน้ำละหมาด, ข้อกำหนดการละหมาด, ข้อกำหนดของการซื้อขาย, ข้อกำหนดการแต่งงานและการร่วมดีมนมจากแม่คนเดียวกัน, ข้อกำหนดการพนันและการดื่มสุรา เป็นต้น

ข้อกำหนดของศาสนบัญญัติต่างๆเหล่านี้ก็เรียกว่าฟิกฮฺในความหมายตามหลักศาสนาเช่นกัน (al-Kin และคณะ,1996:8)

ข้อแตกต่างระหว่างความหมายทั้งสองของฟิกฮฺคือ

ความหมายแรกของฟิกฮฺนั้นใช้เรียกการรู้ข้อกำหนดของศาสนบัญญัติ ส่วนความหมายที่สองใช้เรียกตัวข้อกำหนดของศาสนบัญญัติเอง (al-Kin และคณะ,1996:8)

2.1.6- นิยามความหมายของอุศูลฟิกฮฺเชิงสมณานาม หรือความหมายที่คำนึงถึงการเป็น ศาสตร์เฉพาะแขนงหนึ่ง

นักวิชาการอุศูลฟิกฮฺส่วนมากได้ให้ข้อจำกัดความของอุศูลฟิกฮฺว่า

"

"

ความว่า “การรู้ถึง แหล่งที่มาของฟิกฮฺโดยลักษณะทั่วไป หรือโดยสังเขป การรู้ถึงวิธีการแสวง ประโยชน์ และรู้ถึงลักษณะผู้ที่มีความสามารถที่จะแสวงประโยชน์(มุลญ์ตะฮิด)¹⁶ จากแหล่งที่มา ดังกล่าว” (al-Namlah, 2000: 12)

คำอธิบายข้อจำกัดความข้างต้น

ศาสตร์อุศูลฟิกฮฺ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงแหล่งกำเนิดกฎหมายอิสลามโดยลักษณะทั่วไป หรือโดยสังเขป ซึ่งแหล่งกำเนิดกฎหมายอิสลามอาจจะเป็นแหล่งกำเนิดกฎหมายอิสลามที่นักปราชญ์ และนักกฎหมายอิสลามเห็นพ้องกันถึงสถานภาพการเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย เช่น อัลกุรอาน อัลสุนนะฮฺ อัลอิจญ์มะฮฺ และอัลกียาส หรือแหล่งกำเนิดกฎหมายอิสลามที่นักปราชญ์และนักกฎหมายอิสลาม เห็นต่างกันถึงสถานภาพการเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย เช่น อัลอิตติหฺसान¹⁷ อัลมะศอลิหฺอัลมุรสะละฮฺ¹⁸ อัลอูรฟฺ¹⁹ มัชหับเศาะหาบียฺ สัจจลอะชชะรออียฺ²⁰ ชัรฮฺมันก๊อบลุนา²¹ และอื่นๆ การรู้ถึงแหล่งที่มา เหล่านี้หมายถึง การรู้ว่า อัลกุรอาน อัลสุนนะฮฺ อัลอิจญ์มาฮฺ หรืออัลกียาสเป็นหลักฐานที่มีค่าบังคับ สามารถอ้างถึงในการยืนยันหรือลบล้างข้อกฎหมาย และเช่นการรู้ว่า นัยของคำที่มีความหมายคำรัสตั้ง ส่อถึงบังคับให้ประพฤติปฏิบัติ

ความที่ว่า “โดยลักษณะทั่วไปหรือโดยสังเขป” หมายถึงลักษณะของการทราบหรือ การบรรลุถึงความรู้ของศาสตร์นี้ เป็นไปในเชิงทั่วไปหรือโดยสังเขปไม่ใช่เป็นไปในเชิงที่เป็น รายละเอียด ความต่างระหว่างสองเชิงนี้กล่าวคือ เชิงทั่วไปหรือโดยสังเขปจะไม่ยึดติดหรือเกี่ยวข้องกับ

¹⁶ มุลญ์ตะฮิดคือ ผู้มีความสามารถอย่างสมบูรณ์ที่จะทำการวิเคราะห์วินิจฉัยบทบัญญัติต่างๆ ได้อย่างอิสระโดยมีแนว ของตนเองเป็นกฎเกณฑ์ ตลอดจนมีคุณสมบัติของการเป็นมุลญ์ตะฮิดอย่างสมบูรณ์และครบถ้วน (อิสมาแอ อาลี,2535:148)

¹⁷ อัลอิตติหฺसानหมายถึง การเปลี่ยนจากการใช้หลักการกียาสที่เห็นได้อย่างชัดเจนโดยไปใช้กียาสที่ปกปิด แต่มีเหตุผล หนักแน่นกว่า (ดู อิสมาแอ อาลี,2535:95)

¹⁸ อัลมะศอลิหฺและหฺอัลมุรสะละฮฺหมายถึง ผลประโยชน์ต่างๆที่ไม่มีตัวบทยอมรับว่าใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นผลประโยชน์ที่ไม่มีตัวบทพูดถึง เช่นการรวบรวมอัลกุรอานให้อยู่ในเล่มเดียวกัน ซึ่งสิ่งนี้ไม่เคยปรากฏในสมัยของ ท่านนบี (ดู อิสมาแอ อาลี,2535:98)

¹⁹ อัลอูรฟฺหรือจารีตประเพณีหมายถึง สิ่งที่เป็นที่รู้จักกันในสังคมมนุษย์และถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งอาจเป็น คำพูดหรือการกระทำก็ได้ (Khallaf,1998:85)

²⁰ สัจจลอะชชะรออียฺหมายถึง หลักว่าด้วยการขยับยั้งสิ่งที่จะนำสู่สิ่งต้องห้าม

²¹ ชัรฮฺมันก๊อบลุนาหมายถึงบทบัญญัติที่ถูกประธานแก่บรรดานบีก่อนหน้าท่านนบีมุฮัมมัด

โดยตรงกับประเด็นปัญหาปลีกย่อย เช่น เรากล่าวว่า “นัยของคำที่มีความหมายคำรัสสั่งสื่อถึงบังคับให้ประพฤติปฏิบัติ” ()

เป็นหลักฐานในลักษณะทั่วไปหรือโดยสังเขป เพราะเป็นหลักฐานที่ไม่ยึดติดหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาปลีกย่อย สามารถกล่าวอ้างเพื่อเป็นหลักฐานของการบังคับให้ทำการละหมาด จากคำคำรัสของอัลลอฮ์(ﷻ)ที่ว่า

(43:) ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ﴾

ความว่า “พวกเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด” (ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่43:อัลบะเกาะเราะฮ์)

หรือสามารถกล่าวอ้างเพื่อเป็นหลักฐานของการบังคับให้ทำการจ่ายซะกาต จากคำคำรัสของอัลลอฮ์(ﷻ)ที่ว่า

(43:) ﴿ وَآتُوا الزَّكَاةَ ﴾

ความว่า “พวกเจ้าจงทำการจ่ายซะกาต” (ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่43:อัลบะเกาะเราะฮ์)

หรือสามารถกล่าวอ้างเพื่อเป็นหลักฐานของการบังคับให้ทำการแสวงบุญฮัจญ์ จากคำคำรัสของอัลลอฮ์(ﷻ)ที่ว่า

(196:) ﴿ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ ﴾

ความว่า “และพวกเจ้าจงให้สมบูรณ์ ซึ่งการทำฮัจญ์ และการทำอุมเราะฮ์เพื่ออัลลอฮ์เถิด” (ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่196:อัลบะเกาะเราะฮ์)

หรือสามารถกล่าวอ้างเพื่อเป็นหลักฐานของการบังคับให้มีการเนียตหรือตั้งเจตนาในการอาบน้ำละหมาด จากคำพูดของท่านนบี(ﷺ)ที่ว่า

(())

ความว่า “การกระทำต่างๆที่จะมีผลใช้ได้นั้นขึ้นอยู่กับที่ตั้งเจตนา” (บันทึกโดย al-Bukhariy,1993:1 และMuslim,n.d.:1907)

หรือสามารถกล่าวอ้างเพื่อเป็นหลักฐานของการบังคับให้มีการเนียตในเวลากลางคืนนั้น เป็นเงื่อนไขที่จะทำให้การถือศีลอดใช้ได้ มาจากคำพูดของท่านนบี(ﷺ)ที่ว่า

(())

ความว่า “ผู้ใดไม่ได้เนี่ยตือคือตลอดในเวลากลางคืนก่อนแสงอรุณขึ้น การ
ถือศีลอดของเขาใช้ไม่ได้” (บันทึกโดย Ahmad ,n.d.:25918, Malik,1985:
637, Abu Daud,n.d.:2454, al-Tirmidhiy,n.d.:730, al-Nasa’iy1986:2331,
และ Ibn Majah,n.d.: 1700)

จะเห็นได้ว่าสำนวนความของอายะฮ์อัลกุรอาน ทั้งสามอายะฮ์และหะดีษทั้งสองบทที่
กล่าวถึง เป็นสำนวนความที่มีนัยความหมายคำรัสสั่ง และโดยหลักกฎหมาย () แล้ว
สำนวนความที่มีนัยความหมายคำรัสสั่งจะสื่อถึงการบังคับให้ประพฤติดุปฏิบัติ () ฉะนั้น
การละหมาดก็ดี การจ่ายซะกาตก็ดี หรือการแสวงบุญหัจญ์ ตลอดจนการตั้งเจตนาในการอาบน้ำ
ละหมาดและการถือศีลอดที่ได้กล่าวในสำนวนความดังกล่าว เป็นการประพฤติดุปฏิบัติที่เจาะจงให้มุสลิม
ประพฤติดุปฏิบัติโดยบังคับ ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมาย () ที่ว่า
() ความว่า “สำนวนความที่มีนัยความหมายคำรัสสั่งจะสื่อถึงการบังคับให้ประพฤติดุปฏิบัติ”
นั่นเอง (Ubud bin Dar’a.1997:61)

ความที่ว่า “การรู้ถึงวิธีการแสวงประโยชน์” หมายถึง การรู้ถึงวิธีการวิเคราะห์
สังเคราะห์หลักฐานโดยการประมวล หรือการจัดลำดับความสำคัญ ความชัดเจน ความหนักแน่น และ
ความถูกต้องของหลักฐาน การรู้ถึงหลักการและวิธีการตีความข้อกฎหมาย การตีความของหลักฐานที่
ต้องอาศัยหลักเกณฑ์ทางภาษา และการตีความเจตนาธรรมกฎหมาย การรู้ถึงหลักการและวิธีการถอด
ความ การวินิจฉัยกฎหมาย ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและที่เป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งต้องอาศัยการรู้ถึงเงื่อนไข
ตัวบท สภาพการณ์และสถานการณ์ต่างๆอย่างครบถ้วน

ความที่ว่า “และรู้ถึงลักษณะผู้ที่มีความสามารถที่จะแสวงประโยชน์จากแหล่งดังกล่าว”
หมายถึง การรู้ถึงลักษณะผู้ที่มีความสามารถที่จะทำการแสวงหาข้อสรุปที่เป็นข้อกำหนดกฎหมาย
อิสลามจากหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้นว่าเป็นมีลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบและเงื่อนไขอะไรบ้าง ซึ่ง
เป็นลักษณะของผู้ที่มีความสามารถทำการวินิจฉัยหรือมุัจญ์ตะฮิดนั่นเอง

สรุปแล้วข้อจำกัดความข้างต้นครอบคลุมสาระต่างๆที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์อุศูลฟิกฮฺ จะ
เป็นสาระที่เกี่ยวกับแหล่งที่มาและ โครงสร้างของกฎหมาย สาระที่เกี่ยวกับวิธีการต่างๆที่จะได้มาซึ่ง
ข้อสรุปของข้อกฎหมาย และสาระที่เกี่ยวกับผู้ที่มีลักษณะที่จะสามารถดำเนินการวินิจฉัยเพื่อให้ได้มาซึ่ง
ประโยชน์จากแหล่งกำเนิดกฎหมายต่างๆดังกล่าว(Ubud bin Dar’a.1997:58)

นิยามของ อุศูลฟิกฮฺเชิงสมณานาม

บรรดาปราชญ์²²ได้นิยามความหมายของศาสตร์อุศูลฟิกฮฺไว้อีกนิยามหนึ่งว่า

²² ดู Ibn al-Najjar.1997:1/44 ,al-Jizaniy.1996:22,

หมายความว่า “ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ทั่วไปที่สามารถบรรลุถึงการตีความ วิเคราะห์ วินิจฉัยข้อกำหนดคหบัญญัติศาสนาที่มีลักษณะกำหนดพฤติกรรม จากแหล่งกำเนิดกฎหมายอิสลามที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดปลีกย่อย”

2.1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์อุศูลฟิกฮ์กับศาสตร์ฟิกฮ์

สำหรับผู้ที่ทำการสังเกตข้อจำกัดความของทั้งสองศาสตร์นี้ข้างต้น คงจะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสองศาสตร์นี้มีความสัมพันธ์เชิงบทแม่กับบทลูก หรือความสัมพันธ์เชิงฐานกับสิ่งปลูกสร้าง หรือความสัมพันธ์เชิงรากกับลำต้น ซึ่งโดยผ่านหลักการ หลักเกณฑ์ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่นักการอุศูล () ได้บรรลุถึงข้อสรุปแล้ว นักกฎหมาย () สามารถที่จะทำการตีความ วิเคราะห์ วินิจฉัยข้อกำหนดคหบัญญัติศาสนา จากแหล่งกำเนิดกฎหมายที่หลากหลายได้อย่างสะดวก เช่นการที่นักการอุศูล () ได้บรรลุถึงข้อสรุปที่ว่า “นัยของคำอัสระที่มีความหมายคำรัสสั่งสื่อถึง บังคับให้ประพฤติปฏิบัติ” () หรือ “นัยของคำอัสระที่มีความหมายคำรัสสั่งห้ามสื่อถึงบังคับมิให้ประพฤติปฏิบัติ (ต้องห้าม)” () หรือ “การกระทำของท่านเราะสุล(ﷺ)ให้มีค่าบังคับเชิงหลักฐาน ()” () หรืออื่นๆ นักกฎหมาย () สามารถที่จะนำข้อสรุปที่เป็นหลักการ และหลักเกณฑ์เหล่านี้มาประกอบการวินิจฉัยประเด็นปัญหาย่อยต่างๆ ที่มีหลักฐานที่มีลักษณะเฉพาะกำกับอยู่มาพิจารณา เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นข้อกฎหมาย เช่น หากมีการนำหลักการ “นัยของคำอัสระที่มีความหมายคำรัสสั่งสื่อถึงบังคับให้ประพฤติปฏิบัติ” () มาใช้กับพระดำรัสของอัลลอฮ์(ﷻ) ที่ว่า

(43:) ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾

ความว่า “พวกเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด”(ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่43:อัลบะเกาะเราะฮ์) ก็จะได้ข้อสรุปเชิงข้อกำหนดที่ว่า “การดำรงไว้ซึ่งการละหมาดเป็นหน้าที่ที่พึงประพฤติปฏิบัติของผู้บรรลุดุสสนภาวะทุกคน” เพราะคำว่า () ความว่า “พวกเจ้าจงดำรงไว้” เป็นคำอัสระที่มีนัยความหมายคำรัสสั่ง และโดยหลักการแล้วคำอัสระที่มีนัยความหมายคำรัสสั่งจะให้ความหมาย “สื่อถึง บังคับให้ประพฤติปฏิบัติ” ฉะนั้น “การละหมาด” () ซึ่งเป็นการกระทำที่กล่าวถึงในข้อกฎหมายนี้ เป็นการกระทำที่ผู้บรรลุดุสสนภาวะทุกคนจำต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากไม่แล้วจะถือว่าเป็นผู้ละเมิดข้อกฎหมายนี้อย่างแน่นอน

หรือหากมีการนำหลักการ “นัยของคำอัสระที่มีความหมายคำรัสสั่งห้ามสื่อถึงบังคับมิให้ประพฤติปฏิบัติ (ต้องห้าม)” () มาใช้กับพระดำรัสของอัลลอฮ์(ﷻ)ที่ว่า

(32:) ﴿وَلَا تَقْرُبُوا الزِّنَىٰ﴾

ความว่า “และพวกเจ้าอย่าเข้าใกล้การผิดประเวณี” (ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 32 :อัลบะเกาะเราะฮ์) ก็จะได้ข้อสรุปเชิงข้อกำหนดที่ว่า “การผิดประเวณีเป็นการประพฤติปฏิบัติที่ต้องห้ามสำหรับทุกคนอย่างเด็ดขาด” เพราะคำว่า() ความว่า “และพวกเจ้าอย่าเข้าใกล้” เป็นคำอัสระที่มีนัยความหมายคำรัสห้าม และโดยหลักการแล้วคำอัสระที่มีนัยความหมายคำรัสห้ามจะให้ความหมาย “สื่อถึงบังคับมิให้ประพฤติปฏิบัติ (ต้องห้าม)อย่างเด็ดขาด” ฉะนั้น “การผิดประเวณี” () ซึ่งเป็นการกระทำที่กล่าวถึงในข้อกฎหมายนี้ เป็นการกระทำที่ต้องห้ามสำหรับทุกคนอย่างเด็ดขาด

หรือหากมีการนำหลักการ “การกระทำของท่านเราะฮูล(ﷺ)ให้มีค่าบังคับเชิงหลักฐาน” () ก็จะได้ข้อสรุปถึงการมีผลในเชิงกฎหมาย เช่น มีหะดีษที่บันทึกโดยอัลบุคอรีย์และมุสลิมว่า “ท่านเราะฮูล(ﷺ)ได้เข้าในกะอฺบะฮ์และได้ทำการละหมาดในนั้น” จะมีผลสรุปว่าการละหมาดในกะอฺบะฮ์เป็นสิ่งส่งเสริม () ให้กระทำ โดยการยึดหลักการข้างต้น

ตัวอย่างต่างๆข้างต้นนี้เป็นภาพที่ชัดเจนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างศาสตร์อุศูลฟิกฮ์กับศาสตร์ฟิกฮ์ในฐานะความเป็นบทหลักและบทย่อย หรือในฐานะฐานกับสิ่งก่อสร้างข้างบน หรือในฐานะรากกับลำต้นและกิ่งก้านสาขา ซึ่งความสัมพันธ์ของทั้งศาสตร์นี้ไม่สามารถที่จะแยกพรากออกจากกัน โดยเฉพาะยังมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้นใหม่ๆ เจกเช่นปัจจุบันนี้ ก็ยังจะเห็นภาพความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของทั้งสองศาสตร์ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น (Ubud bin Dar'a,1997:61)

2.1.8 ความแตกต่างระหว่างศาสตร์อุศูลฟิกฮ์กับศาสตร์ฟิกฮ์

ถึงแม้ว่าสองศาสตร์นี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ไม่สามารถที่จะแยกพรากจากกันอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่โดยสาระ และเนื้อหาของทั้งสองศาสตร์นี้จะมีความแตกต่างกันอยู่ ซึ่งสามารถที่จะจำแนกความแตกต่างที่สำคัญๆของทั้งสองศาสตร์นี้ได้ดังต่อไปนี้

1 – ศาสตร์อุศูลฟิกฮ์ เป็นศาสตร์ที่มีสาระเกี่ยวข้องกับแหล่งบ่อเกิดของฟิกฮ์โดยสังเขป ที่มีความเชื่อมโยงกับหลักฐานปลีกย่อย ฉะนั้นสามารถกล่าวได้ว่า ศาสตร์อุศูลฟิกฮ์ เป็นโครงสร้างเชิงกฎหมาย และเป็นฐานหลักที่นักกฎหมาย () พึงต้องคำนึงถึงในการตีความหรือวิเคราะห์ วินิจฉัยข้อกฎหมาย

ส่วนศาสตร์ฟิกฮ์เป็นศาสตร์ที่มีสาระเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดบทบัญญัติอิสลามที่มีลักษณะกำหนดพฤติกรรม จากหลักฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดปลีกย่อย เป็นการตีความหรือวิเคราะห์ วินิจฉัยข้อกฎหมาย จากหลักฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดปลีกย่อยโดยยึดโครงสร้างและหลักการเชิงกฎหมายเป็นเครื่องมือสู่ข้อสรุปของข้อกฎหมาย ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าศาสตร์อุศูลฟิกฮ์เป็นเครื่องมือและมาตราซึ่งของนักกฎหมายที่สามารถสร้างความมั่นคงหนักแน่น ความถูกต้อง และเป็นกรอบป้องกันความผิดพลาดได้

2 - ศาสตร์อุศูลฟิกฮฺ เป็นศาสตร์ที่มีสาระครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์เชิงภาษา และเนื้อความที่เกี่ยวข้องกับภาษา เช่น เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับคำที่ให้ความหมายเดิมและคำที่ให้ความหมายโดยอุปมา เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับคำที่ให้ความหมายที่เป็นเงื่อนไข เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับคำที่ให้ความหมายทั่วไป หรือเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับคำที่ให้ความหมายเฉพาะ และอื่นๆ

ส่วนศาสตร์ฟิกฮฺเป็นศาสตร์ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับการชี้แจงถึงข้อกำหนด บทบัญญัติอิสลามที่ผู้บรรลุนิติภาวะต้องประพฤติปฏิบัติ เช่น การละหมาดห้าเวลาเป็นการกระทำที่ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างแน่นอนและขาดไม่ได้เด็ดขาด การละหมาดตะฮัจญ์ญุดเป็นการกระทำที่ส่งเสริมให้ประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอแต่ไม่ได้บังคับอย่างเด็ดขาด และดอกเบี้ยเป็นสิ่งต้องห้าม โดยให้ทำการหลีกเลี่ยงจากพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยอย่างเด็ดขาด

3 - การศึกษาศาสตร์อุศูลฟิกฮฺ มีเป้าหมายเพื่อสามารถประยุกต์ใช้หลักการและหลักเกณฑ์ที่เป็นโครงสร้างของกฎหมาย กับหลักฐานที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดปลีกย่อย โดยมุ่งหวังให้บรรลุถึงวิธีการและมุ่งหวังให้บรรลุถึงข้อสรุปเชิงข้อกฎหมายที่เป็นภาคปฏิบัติได้ในทุกยุคทุกสมัย และทุกสถานที่

ส่วนการศึกษาศาสตร์ฟิกฮฺ มีเป้าหมายชี้แจงข้อกฎหมายและนำข้อกฎหมายมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยการเผยแพร่ข้อกฎหมายดังกล่าวสู่สังคมและบังคับใช้ให้เป็นจริง

2.2 ความหมายของคำว่า “เกาะวาอิดฟิฮียะฮฺ”

ก่อนที่จะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างศาสตร์อุศูลฟิกฮฺกับศาสตร์เกาะวาอิดฟิฮียะฮฺ เห็นควรที่จะต้องกล่าวถึงความหมายของศาสตร์เกาะวาอิดฟิฮียะฮฺทั้งในเชิงภาษาศาสตร์และในเชิงวิชาการเสียก่อน เพื่อให้เกิดความชัดเจนของความแตกต่างระหว่างสองศาสตร์ดังกล่าว

2.2.1 ความหมายของคำว่า “เกาะวาอิด” () เชิงภาษา

คำว่า “เกาะวาอิด” () เป็นพหูพจน์ของคำว่า “กออิดะฮฺ” () ซึ่งในเชิงภาษา หมายถึง “มูลราก” หรือ “รากฐาน” ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยที่สิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสได้โดยอาศัยประสาทสัมผัส เช่น รากฐานของบ้าน หรือเป็นสิ่งที่ไม่อาจสัมผัสโดยประสาทสัมผัสได้เช่น รากฐานของศาสนา ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ช่วยเหลือและค้ำจุนศาสนา อัลลอฮฺ (ﷻ) ได้กล่าวคำนี้ในอัลกุรอานว่า

(127:) ﴿وَأَذِّبْهُمْ لِيُذْخَرِ لَكَ مِنْ آلِهِمْ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ﴾

ความว่า“และจงรำลึกถึงขณะที่อิบรอฮีมและอิสมาอีล ได้ก่อฐานของบ้านหลัง
นั้น(กะอฺบะฮฺ) ให้สูงขึ้น” (ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่127: อัลบะเกาะเราะฮฺ)

และในอีกอายะฮฺหนึ่งอัลลอฮฺ(ﷻ)ได้ตรัสว่า

﴿ فَأَتَى اللَّهَ بُنْيَنُهُم مِّنَ الْقَوَاعِدِ ﴾ (26:)

ความว่า “ ดังนั้น อัลลอฮฺทำลายอาคารของพวกเขาจากรากฐานของมัน”
(ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่26: อันนะฮฺล)

ความหมายของเกาะวาอิด () ในอายะฮฺทั้งสองข้างต้น หมายถึงฐานที่ตัวอาคาร
ก่อหรือสร้างขึ้นบนมัน (al-Nadwiyy, 1991:39)

ความหมายของศาสตร์เกาะวาอิดฟิสิกียะฮฺในเชิงวิชาการ

2.2.2 นิยามของกออิดะฮฺ () เชิงวิชาการ

บรรดาปราชญ์กฎหมายอิสลามได้นิยามความหมายในเชิงวิชาการของคำว่า
“กออิดะฮฺ” หรือหลักเกณฑ์ไว้หลายนิยามด้วยกัน มีทั้งกออิดะฮฺที่มีลักษณะเชิงวิชาการทั่วไปซึ่งเป็น
นิยามที่ใช้ได้กับทุกๆ ศาสตร์หรือแขนงวิชา และที่เป็นเชิงวิชาการฟิสิกียะฮฺ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของกออิดะฮฺเชิงวิชาการ

อัลญุรญานีย์ (al-Jurjaniyy,1983:171) ได้นิยามความหมายของกออิดะฮฺ() ว่า
“ประเด็นทั่วไปที่ครอบคลุมทุกๆข้อปลีกย่อยของประเด็นนั้นๆ”

อับดุลบะกออ์ อัลกะฟะวี²³(Abu al-Baqa'al-Kafawiy,1974:48) ได้นิยาม
ความหมายของกออิดะฮฺว่า“ประเด็นทั่วไปซึ่งด้วยความเข้มแข็งของมันได้ครอบคลุมข้อกำหนดภายใน
เรื่องต่างๆของข้อปลีกย่อยเหล่านั้น”

อัตตะฮาวูนีย์²⁴(al -Tahawuniyy ,1963 :1176)ได้กล่าวว่า “บรรดาปราชญ์กฎหมาย
อิสลามใช้ศัพท์กออิดะฮฺในความหมายที่เหมือนกับคำว่าหลักการ (), กฎหมาย (), ประเด็น

²³ อับดุลบะกออ์ อัลกะฟะวี มีชื่อเต็มว่า อัยยูบ บิน มุซา อัลหุซัยนี อัลกะฟะวี อัลหะนะฟีเย์ เสียชีวิตปี ฮ.ศ. 1094 ท่าน
ดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาแห่งเมืองกุดส์ หนังสือที่มีชื่อเสียงของท่านคือ อัลกุลลียาต ()

(Kuhhalah,n.d.31/ 3)

²⁴ อัตตะฮาวูนีย์ มีชื่อเต็มว่า มุฮัมมัด อะอฺลา บุคอรอลีย์ บุคอรฮามิด อัลหะนะฟีเย์เป็นผู้ทรงความรู้คนหนึ่งในประเทศ
อินเดีย สำหรับปีที่เสียชีวิตของท่านไม่เป็นที่แน่ชัด (al-Husainiyy,1376h:278/6)

ปัญหา (), กฎเกณฑ์ (), และเป้าประสงค์ (), และพวกเขาทั้งหลาย ได้ให้นิยามของกออิดะฮ์ว่า: “ประเด็นที่มีลักษณะทั่วไปที่ครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่างๆของประเด็นนั้น ซึ่งประเด็นดังกล่าว นั้นจะถูกนำมาใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการทราบถึงข้อกำหนดต่างๆของข้อปลีกย่อยที่อยู่ภายใต้ ประเด็นดังกล่าวเหล่านั้น”

อติฟตาซานี(al-Tiftazaniy,1996:1/20) ให้นิยามความหมายของกออิดะฮ์ว่า “ข้อสรุปทั่วไปที่ครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่างๆของข้อสรุปนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ทราบจากข้อสรุปดังกล่าวถึงข้อสรุปต่างๆของข้อปลีกย่อยทั้งหลาย”

จากคำนิยามต่างๆเหล่านี้ ได้ชี้ให้เห็นภาพที่ชัดเจนในความหมายเชิงวิชาการทั่วไป สำหรับ “กออิดะฮ์” หรือหลักเกณฑ์ ซึ่งเป็นนิยามที่ใช้ได้กับทุกๆ ศาสตร์หรือแขนงวิชา ทั้งนี้เพราะทุกๆ ศาสตร์หรือแขนงวิชาจะมีกออิดะฮ์หรือหลักเกณฑ์เป็นของตนเอง เช่น หลักเกณฑ์ของวิชาอุศูลฟิกฮ์ หลักเกณฑ์ของวิชากฎหมาย หลักเกณฑ์ของวิชาหลักไวยากรณ์อาหรับ (อันนะฮ์ว) เป็นต้น

ดังนั้นกออิดะฮ์ในความหมายโดยรวม คือ () หมายความว่า “สิ่ง (ประเด็น) ทั่วไปที่ครอบคลุมทุกๆข้อปลีกย่อยของสิ่ง (ประเด็น) ต่างๆเหล่านั้น” เช่นคำกล่าวของปราชญ์วิชาหลักไวยากรณ์อาหรับที่ว่า

() หมายความว่า “คำประธานนั้นถูกอ่านหรือฟั และคำที่เป็นกรรมนั้นถูกอ่านนับ” หรือคำกล่าวของอุละมาอ์วิชาอุศูลฟิกฮ์ที่ว่า

() หมายความว่า “คำที่เป็นบัญญัติใช้ () นั้น เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าเป็นวาญิบและคำที่เป็นบัญญัติห้าม () นั้น เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าเป็นหะรอม” เป็นต้น

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นในวิชาหลักไวยากรณ์อาหรับหรือวิชาอุศูลฟิกฮ์หรือแขนงวิชาอื่นๆ จะมีหลักเกณฑ์หรือกออิดะฮ์ที่ครอบคลุมประเด็นปลีกย่อยต่างๆของวิชานั้นๆ ซึ่ง จะไม่มีข้อปลีกย่อยใดๆปลีกแยกคลาดเคลื่อนออกไปจากกออิดะฮ์หรือหลักเกณฑ์เหล่านั้น แต่หาก พบว่ามีสิ่งปลีกแยกหรือสิ่งที่เป็นส่วนน้อยได้ออกนอกบริบทของหลักเกณฑ์หรือกออิดะฮ์เหล่านั้นอยู่ บ้าง สิ่งปลีกแยกหรือสิ่งที่เป็นส่วนน้อยเหล่านั้นก็ไม่มีผลหรือหุ้ก่มใดๆต่อหลักเกณฑ์เหล่านั้น และไม่ทำให้หลักเกณฑ์เหล่านั้นเป็นโมฆะแต่อย่างใด

ส่วนกออิดะฮ์หรือหลักเกณฑ์ในความหมายของปราชญ์กฎหมายอิสลาม () จะมีความแตกต่างจากกออิดะฮ์ของอุละมาอ์หลักไวยากรณ์อาหรับ และอุละมาอ์อุศูลฟิกฮ์ ทั้งนี้เพราะกออิดะฮ์ในทัศนะของพวกเขาคือ

()

หมายความว่า “ข้อสรุปที่เป็นส่วนมาก ที่มีใช้ข้อสรุปทั่วไป ซึ่งเป็นข้อสรุปที่ครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่างๆจำนวนมากของมัน ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงข้อกำหนดต่างๆของข้อปลีกย่อยต่างๆเหล่านั้น”

ปราชญ์กฎหมายอิสลามบางท่านกล่าวว่า “กออิดะฮฺ หรือ หลักเกณฑ์นั้นครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่างๆจำนวนมาก” แต่มีผู้รู้บางท่านได้ให้นิยามของกออิดะฮฺว่า “หมายถึงสิ่ง(ประเด็น)ทั้งหมดที่ครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่างๆจำนวนมาก ซึ่งสามารถเข้าใจข้อกำหนดต่างๆของข้อปลีกย่อยเหล่านั้นจากประเด็นนั้นๆได้” (al-Nadwiy,40:1991)

ท่านอลีย์ อะฮฺมัด อันนัควี (al-Nadwiy,43:1991) ได้ให้นิยามความหมายของเกาะวาอิดหรือหลักเกณฑ์ฟิกฮฺไว้ 2 นิยามด้วยกันคือ

ความหมายที่1: กออิดะฮฺหรือหลักเกณฑ์ฟิกฮฺคือ

()

หมายความว่า “ข้อสรุปเชิงศาสนบัญญัติในประเด็นที่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสามารถทราบจากข้อสรุปนั้นถึงข้อกำหนดต่างๆที่อยู่ภายใต้ประเด็นดังกล่าว” ทั้งนี้เพราะหลักเกณฑ์ฟิกฮฺนั้นคือหลักเกณฑ์ต่างๆที่ประกอบด้วยสัญลักษณ์ของข้อสรุปด้านศาสนบัญญัติ จากบทที่แตกต่างกันโดยเชื่อมโยงด้านต่างๆของฟิกฮฺเข้าด้วยกันอย่างมีส่วนร่วม

ด้วยเหตุนี้ คำจำกัดความที่มีอยู่ในนิยามดังกล่าวคือคำว่า “ของศาสนบัญญัติ ()” ได้ขจัดสิ่งที่ไม่ใช่บทบัญญัติของศาสนาออกไปจากหลักเกณฑ์นี้ และในทำนองเดียวกันคำจำกัดความที่สองคือคำว่า “ที่เป็นส่วนใหญ่ ()” ได้บ่งชี้ว่าหลักเกณฑ์เหล่านี้ประกอบด้วยคุณลักษณะที่เป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าบางครั้งอาจมีการหันเหลาดเคลื่อนของข้อปลีกย่อยบางส่วนจากหลักเกณฑ์เหล่านั้นอยู่บ้าง หากแต่มีทำให้คุณลักษณะอันเป็นทั่วไปของหลักเกณฑ์นั้นเปลี่ยนไปไม่อีกทั้งยังไม่ทำให้คุณค่าของหลักเกณฑ์นั้นเสียไปแต่อย่างใด

ความหมายที่2: เกาะวาอิดฟิกฮฺยะฮฺ (หลักเกณฑ์ฟิกฮฺ) คือ

)

(

ความว่า “หลักเกณฑ์กฎหมายทั่วไป ที่ประกอบด้วยข้อสรุปต่างๆเชิงศาสนบัญญัติทั่วไปซึ่งเป็นข้อสรุปที่ได้มาจากบทต่างๆที่หลากหลายในประเด็นต่างๆซึ่งสามารถที่จะรวบรวมหรือประมวลให้อยู่ภายใต้เนื้อหาเดียวกันได้”

อย่างไรก็ตามสิ่งที่พึงสังเกตในนิยามนี้ก็คือ อนุญาตให้อธิบายคุณลักษณะของหลักเกณฑ์ฟิกฮฺว่าเป็นกออิดะฮฺหรือหลักเกณฑ์ทั่วไป มิใช่เป็นหลักเกณฑ์ส่วนมาก ด้วยเหตุผลหลายประการดังนี้

1- หลักเกณฑ์ต่างๆที่มีอยู่ในศาสตร์ทั่วไปย่อมไม่อาจรอดพ้นจากสิ่งปลีกแยก

() และสิ่งที่ถูกยกเว้น () ทั้งหลายได้ แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความขัดแย้งในด้านปริมาณหรือจำนวนที่แตกต่างกันระหว่างสิ่งปลีกแยกที่ออกนอกกฎและสิ่งที่ถูกยกเว้นทั้งหลายที่มีอยู่ในหลักเกณฑ์เหล่านั้น ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านั้นมิได้ทำให้สถานภาพของหลักเกณฑ์ดังกล่าวตกต่ำลงแต่อย่างใด

2- ยังมีหลักเกณฑ์ฟิกฮฺต่างๆอีกจำนวนหนึ่ง เช่นหลักเกณฑ์ฟิกฮฺพื้นฐานทั้งห้า²⁵ ซึ่งพบว่าสิ่งที่ถูกยกเว้นในหลักเกณฑ์เหล่านั้นอยู่เป็นจำนวนน้อย ดังนั้นคำคุณศัพท์ที่มีอยู่ในนิยามดังกล่าวคือคำว่า “ที่เป็นส่วนใหญ่()” จึงไม่ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องให้น้ำหนักความสำคัญกับมันเท่าใดนัก

3- นอกจากนั้นยังมีหลักเกณฑ์อื่นๆอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีจำนวนเล็กน้อย ที่ใกล้เคียงกับคำคุณศัพท์ ของคำว่า “ทั่วไป” ที่มีอยู่ในนิยามนั้น

4- เหตุผลอีกด้านหนึ่งที่จะกล่าวในที่นี้ก็คือ ลักษณะความเป็นทั่วไปในหลักเกณฑ์นี้เป็นความทั่วไปเชิงความสัมพันธ์เกี่ยวโยง () มิใช่หลักเกณฑ์ทั่วไปที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากยังคงมีสิ่งปลีกแยกที่ออกนอกกฎปรากฏในหลักเกณฑ์เหล่านั้นอยู่

(al-Nadwiyy, 1991:45)

นิยามที่ 2 นี้ใกล้เคียงกับนิยามของท่านศาสตราจารย์มุศตอฟา อัลซาร์กอ

(al- Zarqa, 1983 : 2/941) ซึ่งท่านได้ให้นิยามของหลักเกณฑ์ฟิกฮฺว่า

()

ความว่า “หลักเกณฑ์กฎหมายทั่วไปที่มีสำนวนโวหารกะทัดรัดเป็นธรรมเนียมแบบแผน ครอบคลุมข้อกำหนดศาสนบัญญัติทั่วไปที่เกิดขึ้นในสถานการณ์หลากหลายซึ่งสามารถที่จะรวบรวมหรือประมวลให้อยู่ภายใต้เนื้อหาเดียวกันได้”

²⁵ หลักเกณฑ์ฟิกฮฺพื้นฐานทั้ง 5 ในที่นี้คือ

- 1) กิจการงานทั้งหลายขึ้นอยู่กับเจตนา ()
- 2) ความคลางแคลงใจไม่อาจลบเลือนความมั่นใจ ()
- 3) ความยากลำบากนำมาซึ่งความสะดวกง่ายดาย ()
- 4) สิ่งอันตรายใดๆไม่อาจลบหายด้วยสิ่งอันตรายด้วยกัน ()
- 5) จารีตประเพณี ถูกใช้เป็นเครื่องตัดสินข้อกำหนด ()

(al-Suyutiyy,1998:65)

2.2.3 ความแตกต่างระหว่างศาสตร์อุศูลฟิกฮฺกับศาสตร์เกาะวาอิดฟิฮียะฮฺ

จากคำนิยามของทั้งสองศาสตร์ที่ได้กล่าวถึง จะเห็นได้ว่าทั้งสองศาสตร์นี้มีความคล้ายคลึงและความเหมือนกันในบางประการ ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนท้าย ส่วนความแตกต่างระหว่างทั้งสองศาสตร์นี้สามารถที่จะสรุปได้ดังนี้

1 - ศาสตร์อุศูลฟิกฮฺ เป็นกรอบและแนวทาง หรือเป็นวิทยาการที่นักการวินิจฉัยจะต้องยึดติดและใช้ในการตีความ หรือใช้ในการวินิจฉัยข้อกฎหมาย เพื่อป้องกันความผิดพลาดและให้การวินิจฉัยเกิดความเที่ยงตรง ฉะนั้น หลักการ หลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ในศาสตร์อุศูลฟิกฮฺจึงเป็นเสมือนกรอบและแนวทาง หรือเป็นวิทยาการที่กำหนด ผูกมัด และยืนยันความเป็นแหล่งบ่อเกิดกฎหมายที่มาจากอัลลอฮฺ(ﷻ)

ส่วนศาสตร์เกาะวาอิดฟิฮียะฮฺ เป็นหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ที่ประมวลประเด็นปัญหาย่อยที่มีลักษณะความเหมือนกันในรูปกรณีหรือมีข้อสรุปเดียวกัน ซึ่งเป็นข้อกฎหมาย () มากกว่าที่จะกล่าวว่าเป็นหลักกฎหมาย ()

2 - หลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ในศาสตร์อุศูลฟิกฮฺ เป็นหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะทั่วไป สามารถที่จะครอบคลุมประเภทต่างๆของที่มาของกฎหมาย หรือหลักฐาน หรือข้อกฎหมาย จะเป็นที่มาของกฎหมายในรูปของอัลกุรอาน หรืออัศสุนนะฮฺ หรืออัลอิจมาอ์ หรือจะเป็นข้อกฎหมายในหมวดของศาสนกิจ หรือในหมวดของนิติสัมพันธ์ หรือในหมวดของกฎหมายอาญาก็ตาม

ตัวอย่างของหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ในศาสตร์อุศูลฟิกฮฺที่ว่า

" "

ความว่า “สิ่งใดที่ไม่สามารถทำให้การงานที่บังคับปฏิบัติเกิดขึ้นได้ เว้นแต่ต้องมีสิ่งนั้น สิ่งนั้นก็ถือว่าเป็นการงานที่บังคับปฏิบัติด้วย” ซึ่งหลักเกณฑ์นี้จะครอบคลุมทั้งหมดที่กล่าวถึงข้างต้น เช่น ครอบคลุมอายะฮฺอัลกุรอานที่ว่า

(178 :) ﴿ثُمَّ أَتَمُوا الصِّيَامَ إِلَىٰ آيِلٍ﴾

ความว่า “แล้วพวกเขาก็ให้การถือศีลอดครบเต็มจนถึงพลบค่ำ”

(ส่วนหนึ่งของอายะฮฺที่ 178: อัลบะเกาะเราะฮฺ)

เพื่อยืนยันว่า ส่วนหนึ่งของการปฏิบัติที่บังคับในการที่จะทำให้การถือศีลอดเกิดความถูกต้องสมบูรณ์และเกิดความชอบธรรมได้ จะต้องยึดถือศีลอดในส่วนแรกของภาคกลางคืนด้วย เพราะการถือศีลอดจะถือว่าถูกต้องสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้ทำการถือศีลอดตลอดทั้งวัน และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะยืนยันถึงการสิ้นสุดของภาคกลางวันได้อย่างมั่นใจ เว้นแต่ต้องเหลือมล้ำในส่วนแรกของภาคกลางคืนถึงแม้จะเป็นวินาทีเดียวก็ตาม ฉะนั้นการถือศีลอดในส่วนดังกล่าวนี้ก็คือว่าเป็นการปฏิบัติที่

บังคับด้วย เพราะการปฏิบัติที่บังคับคือการถือศีลตลอดทั้งวันจนถึงพลบค่ำ ดังที่กล่าวในอายุสุมิตี
 ความว่า “แล้วพวกเจ้าจงให้การถือศีลตลอดครบเต็มจนถึงพลบค่ำ” การถือศีลตลอดครบเต็มจนถึงพลบค่ำจะ
 เกิดขึ้นไม่ได้ เว้นแต่ได้ปฏิบัติในสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น โดยยึดหลักเกณฑ์ที่ว่า

“

”

ความว่า “สิ่งใดที่ไม่สามารถทำให้การทำงานที่บังคับปฏิบัติเกิดขึ้นได้ เว้นแต่ต้องมีสิ่งนั้นสิ่งนั้น
 ก็ถือว่าเป็นการทำงานที่บังคับปฏิบัติด้วย”

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์หนึ่งในศาสตร์อุสูลฟิกฮฺครอบคลุมที่มาของ
 กฎหมาย หลักฐาน และข้อกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ศาสตร์เกาะวาอิดฟิกลียะฮฺ
 ที่จะไม่ครอบคลุม นอกจากประเภทเดียวของข้อกฎหมายที่มีผลสรุปใกล้เคียงกัน เช่นหลักเกณฑ์
 ที่ว่า

“

”

ความว่า “จงผลัดสัดห่างคดีอาญาอันเนื่องด้วยมีข้อสงสัย”

ซึ่งหลักเกณฑ์นี้จะครอบคลุมเฉพาะข้อกฎหมายที่อยู่ในหมวดคดีอาญาเท่านั้น จะไม่
 ครอบคลุมข้อกฎหมายในหมวดอื่นๆ ฉะนั้นจึงไม่สามารถที่จะใช้หลักเกณฑ์ที่ว่านี้ในหมวดของ
 ศาสนกิจที่ต้องถือหลักความเชื่อมั่นเป็นฐานสำคัญ อะไรที่เป็นข้อสงสัยจะไม่สามารถมาลบล้างความ
 เชื่อมั่นได้ เช่น การที่คนหนึ่งทรงน้ำละหมาดอยู่แต่เกิดความสงสัยว่าการทรงน้ำละหมาดดังกล่าว
 อาจจะเสียไปแล้ว โดยการผายลมที่ตนเองก็ไม่แน่ใจ ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าผู้นั้นยังคงอยู่ในภาวะของการ
 ทรงน้ำละหมาดอยู่ เพราะการทรงน้ำละหมาดเป็นสิ่งที่คนๆ นั้นเชื่อมั่นว่ามีอยู่โดยดั้งเดิม ส่วนข้อสงสัย
 เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ที่ไม่แน่นอน ฉะนั้นจึงถือว่าผู้นั้นยังคงอยู่ในภาวะของการทรงน้ำละหมาดอยู่ โดย
 ยึดหลักเกณฑ์เฉพาะในหมวดศาสนกิจในศาสตร์เกาะวาอิดฟิกลียะฮฺที่ว่า “ ” ความ
 ว่า “ความเชื่อมั่นไม่สามารถลบล้างด้วยความความสงสัย”

จะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นจะมีลักษณะเฉพาะ และมีความ
 เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายในหมวดของตนเท่านั้น หลักเกณฑ์แรกให้ความหมายในเชิงที่กล่าวถึงการมี
 อิทธิพลของข้อสงสัยต่อการดำเนินการในหมวดคดีอาญา ซึ่งตราบไคยังมีข้อสงสัยอยู่การดำเนินการ
 ลงโทษในคดีอาญาก็ควรเลี่ยงเสีย ส่วนหลักเกณฑ์ที่สองให้ความหมายในเชิงที่กล่าวถึงการปลด
 อิทธิพลของข้อสงสัยต่อการดำเนินการในหมวดศาสนกิจ โดยที่การดำเนินการศาสนกิจสามารถ
 ดำเนินการต่อไปได้ถึงแม้มีข้อสงสัยอยู่ก็ตาม ตราบใดที่ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดตามข้อสงสัยดังกล่าว

ตัวอย่างหลักเกณฑ์อื่นๆ ในศาสตร์เกาะวาอิดฟิกลียะฮฺ เช่น

“

”

ความว่า “โดยหลักแล้วจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์”

“

”

ความว่า “โดยหลักแล้วการสืบหลักฐานเป็นหน้าที่ของโจทก์ ส่วนการสาบานเป็นหน้าที่ของจำเลย”

จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ทั้งสองข้างต้นนี้ จะมีลักษณะเฉพาะกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อพิพาทในศาล โดยไม่ครอบคลุมข้อกฎหมายที่อยู่ในหมวดศาสนกิจ หรือข้อกฎหมายในหมวดจริยธรรม

3 - แก่นสาระของศาสตร์อุศุลฟิกฮฺ โดยตรรกแล้วจะมีและเกิดขึ้นก่อนประเด็นปัญหาปลีกย่อยที่มีลักษณะเป็นทฤษฎีหรือเป็นข้อประจักษ์ หรือข้อเท็จจริง เพราะเป็นแนวปฏิบัติ หรือเป็นกรอบที่นักกฎหมายจำต้องยึดมั่นในการตีความหรือวินิจฉัย เช่น “หลักว่าด้วยตัวบทที่ระบุในอัลกุรอานมีน้ำหนักกว่าตัวบทที่ระบุในอิสสุนนะฮฺ” และ “หลักว่าด้วยความหมายที่ชัดเจนมีน้ำหนักกว่าความหมายที่คลุมเครือ” ส่วนแก่นสาระของศาสตร์เกาะวาอิดฟิสิกฮฺจะเกิดขึ้นหลังประเด็นปัญหาปลีกย่อย เพราะต้องมีการประมวลรวบรวมข้อกฎหมายและหาข้อสรุปก่อนจึงจะสามารถที่สร้างวาทะหรือสำนวนโวหารหลักเกณฑ์เกาะวาอิดฟิสิกฮฺได้ หรือสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าศาสตร์เกาะวาอิดฟิสิกฮฺคือศาสตร์ว่าด้วยการสังเคราะห์ข้อปลีกย่อยเพื่อสร้างหลักเกณฑ์ร่วม ส่วนศาสตร์อุศุลฟิกฮฺคือศาสตร์ว่าด้วยการวิเคราะห์ข้อปลีกย่อยบนพื้นฐานของหลักการ และหลักเกณฑ์ที่มีอยู่แล้ว (al-Nadwiyy, 1991:60)

2.2.4 ความคล้ายคลึงและความเหมือนกันระหว่างศาสตร์อุศุลฟิกฮฺกับศาสตร์

เกาะวาอิดฟิสิกฮฺ

เพื่อป้องกันความสับสนที่อาจจะเกิดขึ้นได้กับผู้ที่มีความสนใจในศาสตร์อุศุลฟิกฮฺและศาสตร์เกาะวาอิดฟิสิกฮฺ เพราะทั้งสองศาสตร์นี้ จะมีความคล้ายคลึงและความเหมือนกันอยู่ แต่ในความคล้ายคลึงและความเหมือนกันนั้นจะมีความต่างกัน ดังคำอธิบายต่อไปนี้

1 - ทั้งสองศาสตร์นี้ จะมีความคล้ายคลึงและความเหมือนกันในแง่ที่ว่า ทั้งสองศาสตร์นี้จะมีหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ที่ครอบคลุมประเด็นปัญหาปลีกย่อยอยู่ภายใต้อาณัติ แต่จะมีความต่างกันว่าศาสตร์อุศุลฟิกฮฺจะคำนึงถึงข้อกฎหมายหรือประเด็นปัญหาปลีกย่อยที่เป็นผลของการตีความหรือการวินิจฉัยที่อยู่ในกรอบหรือที่เป็นผลของการเข้าใจหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ดังกล่าวถึงแม้จะกระจัดกระจายอยู่ในตำราใดก็ตาม

ส่วนข้อกฎหมายหรือประเด็นปัญหาปลีกย่อยที่มีการกล่าวถึงในตำรากฎหมายที่อยู่ภายใต้อาณัติของหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ในศาสตร์เกาะวาอิดฟิสิกฮฺจะไม่ถือว่าเป็นเกาะวาอิดฟิสิกฮฺ นอกจากหากมีการกล่าวถึงในเชิงสำนวนโวหารที่มีลักษณะทั่วไปและครอบคลุมข้อกฎหมายอื่นๆ จึงจะถือว่าเป็นเกาะวาอิดฟิสิกฮฺ

2 - บางหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์อาจจะมีการใช้ในศาสตร์ทั้งสอง ซึ่งสาเหตุเกิดจากเป้าหมายของการคำนึงถึงที่แตกต่างกัน เช่นหากคำนึงถึงการเป็นหลักฐานเชิงกฎหมายก็ถือว่าเป็นหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ศาสตร์อุศุลฟิกฮฺ แต่หากคำนึงถึงความเป็นพฤติกรรมของผู้บรรลุลศาสนภาวะก็

ถือว่าเป็นหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ศาสตร์เกาะวาอิดฟีกฮียะฮุ ตัวอย่าง เช่น “หลักว่าด้วยการยับยั้งสิ่งที่จะนำสู่สิ่งต้องห้าม” ()

หากกล่าวสำนวนหลักเกณฑ์ดังกล่าวว่า

"

"

ความว่า “สิ่งใดๆหรือการงานใดๆที่อนุญาตให้ประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติดังกล่าว นำมาซึ่งสิ่งต้องห้าม หรือการเสนอนำสิ่งดังกล่าวมาซึ่งสิ่งต้องห้าม ก็ถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม โดยยึด “หลักว่าด้วยการยับยั้งสิ่งที่จะนำสู่สิ่งต้องห้าม” หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ก็ถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ในศาสตร์เกาะวาอิดฟีกฮียะฮุ เพราะคำนึงถึงความเป็นพฤติกรรมของผู้บรรลู่ศาสนภาวะ แต่หากกล่าวสำนวนหลักเกณฑ์ว่า

"

"

ความว่า “หลักฐานเชิงยืนยันในสิ่งต้องห้ามก็ถือว่ายืนยันถึงการห้ามในสิ่งที่นำมาซึ่งสิ่งต้องห้ามดังกล่าวด้วย” สำนวนหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ก็ถือว่าเป็นสำนวนหลักเกณฑ์ในศาสตร์อุศูลฟีกฮียะฮุ เพราะคำนึงถึงการเป็นหลักฐานเชิงกฎหมาย

2.2.5 ข้อแตกต่างระหว่างเกาะวาอิดฟีกฮียะฮุ (หลักเกณฑ์ฟีกฮียะฮุ) กับเกาะวาบิฎฟีกฮียะฮุ (กฎเกณฑ์ฟีกฮียะฮุ)

บรรดาปราชญ์กฎหมายอิสลามมีความเห็นว่า ระหว่างเกาะวาอิดฟีกฮียะฮุ() กับเกาะวาบิฎฟีกฮียะฮุ () นั้นมีความแตกต่างกันอยู่ ทั้งนี้เพราะขอบเขตของเกาะวาบิฎฟีกฮียะฮุนั้นจะมีลักษณะที่แคบกว่าขอบเขตของเกาะวาอิดฟีกฮียะฮุ ทั้งนี้เนื่องจากขอบเขตของเกาะวาอิดฟีกฮียะฮุนั้นมิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงเรื่องเดียวหรือบทเดียวเช่นกรณีของเกาะวาบิฎฟีกฮียะฮุ (Ibn Nujaim,1983 :192 ,al-Bannaniy al-Malikiy1913 :2/290, al-Suyutiy,1998 :22)

นี่คือข้อแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์ฟีกฮียะฮุ และกฎเกณฑ์ฟีกฮียะฮุในทัศนะของปราชญ์กฎหมายอิสลาม ดังนั้นข้อแตกต่างระหว่างทั้งสองคือ หลักเกณฑ์ฟีกฮียะฮุจะรวบรวมประเด็นปัญหาปลีกย่อยจากเรื่องหรือจากบทต่างๆที่กระจัดกระจายให้อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ฟีกฮียะฮุ ซึ่งแตกต่างกับกฎเกณฑ์ฟีกฮียะฮุที่จะรวบรวมประเด็นปัญหาปลีกย่อยทั้งหลายภายใต้บทหรือภายใต้เนื้อหาเดียวกันเท่านั้น

เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์ฟีกฮียะฮุและกฎเกณฑ์ฟีกฮียะฮุ ใครขอนำเสนอตัวอย่างสำหรับกฎเกณฑ์ฟีกฮียะฮุดังนี้

ตัวอย่างด้านสุนนะฮุ คือหะดีษที่รายงานโดยอับดุลลอฮุ บุตรอับบาส²⁶ จากท่านเราะฮ์ลุลลอฮุ(ﷺ) ซึ่งท่านได้กล่าวว่า

²⁶ อิบน์อับบาสมีชื่อเต็มว่าอับดุลลอฮุ บุตรอับบาส บุตรอับดุลมุฏฏอลิบ บุตรฮาซิม บุตรมนะนาฟ เสียชีวิตปี ฮ.ศ.68 บางรายงานปี ฮ.ศ.73 มีอายุ 70 ปี บางรายงาน 71 ปี (al-Jazariy,1994:3/29)

(())

ความว่า “หนังของสัตว์ใดๆที่ถูกนำไปฟอกแล้ว แท้จริงมันเป็นสิ่งสะอาด”

(บันทึกโดย Muslim,n.d.:366, Abu Daud,n.d.:4123, al-Tirmidhiy, n.d.:

1727,และ Ibn Majah,n.d.:3609)

ตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นว่าหะดีษบทนี้เป็นตัวอย่างสำหรับกฎเกณฑ์ฟิกฮ์ซึ่งครอบคลุมเฉพาะเจาะจงในบทเดียวเท่านั้น และยังมีรายงานอื่นๆที่มีความหมายเหมือนกับหะดีษนี้คือรายงานจากท่านอิมามอิบรอฮีม อันนะเคาะอีย์²⁷ ที่ว่า

(())

ความว่า “ทุกๆสิ่งที่ป้องกันหนังสัตว์จากการเน่าเสียถือเป็นการฟอก”

(Abu Yusuf,1355h.:232)

และในสายรายงานอื่นจากท่านอิบรอฮีม อันนะเคาะอีย์เช่นกัน

(())

ความว่า “สิ่งใดที่มีความเหมาะสมในการปกป้องหนังสัตว์จากการเน่าเสีย

ถือเป็นเรื่องที่สามารถนำมาใช้ในการฟอกได้” (Abu Yusuf,1355h.:232)

จากตัวอย่างรายงานดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่ารายงานต่างๆเหล่านี้เป็นตัวอย่างสำหรับกฎเกณฑ์ฟิกฮ์ซึ่งครอบคลุมเฉพาะเจาะจงในบทเดียวเท่านั้น กล่าวคือบทที่เกี่ยวกับการฟอกหนังสัตว์นั่นเอง

และยังมีตัวอย่างที่เป็นกฎเกณฑ์ฟิกฮ์ในเรื่องอื่นๆอีก เช่นที่รายงานจากท่านมุญาฮิด ท่านกล่าวว่า

)

((

ความว่า “ทุกสิ่งหรือผลผลิตที่ออกจากพื้นดินไม่ว่ามันจะมีจำนวนมากหรือน้อย

ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากน้ำฝนหรือจากน้ำตาน้ำ จำต้องออกชะกาดเป็นจำนวน

หนึ่งในสิบ” (al-Qasim bin Sallam, 1968 : 674)

²⁷ คืออิบรอฮีม อันนะเคาะอีย์ถือเป็นหัวหน้ากลุ่มปัญญาชนิม หรือพวกที่ยึดหลักแห่งปัญญา ท่านเป็นผู้สืบทอดฟิกฮ์ของอิบนุมัสอูด และเป็นผู้นำเชื่อถือมาก ท่านเป็นที่ยอมรับทั้งในเรื่องฟิกฮ์และหะดีษพร้อมๆกัน เลียชีวิตปี ฮ.ศ.96 (al-Dimashqiy,1410.h)

จากตัวอย่างรายงานข้างต้นชี้ให้เห็นว่า รายงานต่างๆดังกล่าวเป็นตัวอย่างสำหรับ กฎเกณฑ์ฟิกฮ์ซึ่งครอบคลุมเฉพาะเจาะจงในบทเดียวเท่านั้น กล่าวคือบทที่เกี่ยวกับผลผลิตที่ได้จากน้ำฝน หรือจากน้ำตาน้ำที่วาญิบต้องจ่ายทานชะกาต

นอกจากนั้นยังมีตัวอย่างที่เป็นกฎเกณฑ์ฟิกฮ์ในเรื่องอื่นๆอีก ดังสิ่งที่ยังรายงานโดย นักวิชาการรุ่นหลังบางท่าน เช่นรายงานที่ว่า

(())

“น้ำใดๆที่คุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของมันไม่เปลี่ยนแปลงถือเป็นน้ำสะอาด”

(al-Tawaniy, 1975:20)

หรืออีกรายงานหนึ่งที่ว่า

(())

“น้ำใดๆที่สภาพดั้งเดิมของมันไม่เปลี่ยนแปลง ถือเป็นน้ำสะอาด”

(al-Nadwiyy, 1991:49)

จากตัวอย่างรายงานทั้งสองข้างต้นชี้ให้เห็นว่ารายงานทั้งสองบทนี้เป็นกฎเกณฑ์ฟิกฮ์ซึ่ง ครอบคลุมเฉพาะเจาะจงในเนื้อหาหรือบทเดียวเท่านั้น กล่าวคือครอบคลุมเฉพาะบทที่เกี่ยวกับน้ำ บริสุทธิ์ที่สามารถใช้ทำความสะอาดในทางศาสนาได้

จากตัวอย่างรายงานต่างๆทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ารายงานต่างๆเหล่านี้ เจาะจงในหัวข้อหรือบทเฉพาะที่ชัดเจน โดยสถานภาพของมันแล้วยังไม่ถึงขั้นเป็นหลักเกณฑ์ที่รวบรวม ประเด็นปัญหาที่หลากหลายจากบทต่างๆที่กระจัดกระจายได้

อย่างไรก็ตามข้อแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์ฟิกฮ์และกฎเกณฑ์ฟิกฮ์ดังที่กล่าวมาข้างต้น ยังไม่เป็นที่ยึดถือหรือได้รับการยอมรับจากปราชญ์วิชาเกาะวาอิดฟิฮียะฮ์ ทั้งนี้เพราะทางปฏิบัติแล้ว กลุ่มเหล่านี้ยังคงใช้เรียกสิ่งต่างๆที่ได้รวบรวมข้อกำหนดจากบทเดียวกัน หรือจากบทต่างๆที่ กระจัดกระจายว่า “อัลกออิดะฮ์” () หรือหลักเกณฑ์ฟิกฮ์ และบางครั้งพวกเขาก็เรียกสิ่งดังกล่าว ว่าเป็น “อัลกุลลีฮาด” () หรือหลักทั่วไปหรือเรียกมันว่า “อัลอุซูล” () หรือหลักการฟิกฮ์

สิ่งที่พึงสังเกตในที่นี้ก็คือบางครั้งจะพบว่าในตำราฟิกฮ์บางเล่ม ปราชญ์กฎหมายอิสลาม บางท่านจะใช้คำว่า “กออิดะฮ์ () หรือหลักเกณฑ์ฟิกฮ์ในการเรียกสิ่งที่เป็นข้อปลีกย่อยต่างๆที่ เฉพาะเจาะจงจากจำนวนข้อปลีกย่อยทั้งหลาย และขณะเดียวกันพวกเขาจะมีการเรียก “อัลกออิดะฮ์” หรือหลักเกณฑ์ว่าเป็น “อัลฎูอูบิฎ” () หรือกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและเป็น สิ่งที่ถูกใช้กันในตำราฟิกฮ์สำคัญๆและตำราเกาะวาอิดฟิฮียะฮ์ทั่วไป

และสิ่งที่พึงสังเกตอีกประการหนึ่งในที่นี้ก็คือ หลักเกณฑ์ฟิกฮฺ(เกาะวาอิดฟิกฮียะฮฺ) นั้น จะมีสิ่งที่ปลีกแยกออกจากกฎทั่วไป () มากกว่ากฎเกณฑ์ฟิกฮฺ(เกาะวาบิฎฟิกฮียะฮฺ) ทั้งนี้เนื่องจาก กฎเกณฑ์ฟิกฮฺ จะรวบรวมบันทึกเฉพาะประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกันจากบทหรือเนื้อหาเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองปัญหาประเด็นปลีกแยกออกจากกฎทั่วไปของกฎเกณฑ์ฟิกฮฺจึงมีจำนวนน้อยมาก

2.2.6 ความแตกต่างระหว่างเกาะวาอิดฟิกฮียะฮฺ () กับทฤษฎีฟิกฮฺ ()

นักวิจัยร่วมสมัยด้านกฎหมายอิสลามเห็นว่า ทฤษฎีฟิกฮฺนั้นมีความหมายเหมือนกับ หลักเกณฑ์ฟิกฮฺ แต่แท้ที่จริงแล้วทฤษฎีฟิกฮฺและการศึกษาฟิกฮฺในขอบเขตของฟิกฮฺนับเป็นสิ่งใหม่ที่เพิ่ง เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการสรุปของบรรดาปราชญ์กฎหมายอิสลามร่วมสมัยที่ได้ทำการศึกษา เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอิสลามกับกฎหมายทั่วไป

นิยามของทฤษฎีฟิกฮฺ คือ “หัวข้อต่างๆของฟิกฮฺที่ประกอบด้วยประเด็นฟิกฮฺโดยแก่นแท้ของมันคือองค์ประกอบ เงื่อนไข และข้อกำหนดต่างๆ ซึ่งทั้งหมดนี้จะดำเนินไปโดยอาศัย ความสัมพันธ์ด้านฟิกฮฺที่ได้รวบรวมเรื่องต่างๆให้เป็นเอกภาพซึ่งใช้เป็นการตัดสินปฐมมูลต่างๆเหล่านี้ ทั้งหมด”

ตัวอย่างของทฤษฎีฟิกฮฺต่าง ๆ นั้นเช่น ทฤษฎีการถือครองกรรมสิทธิ์ ทฤษฎีการทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ ทฤษฎีการรับรองสิทธิ ดังตัวอย่างของทฤษฎีการรับรองสิทธิในกฎหมายอิสลามว่า ด้วยอาญา () จะประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆในเรื่องต่อไปนี้: แก่นแท้ของการรับรองสิทธิ พยาน เงื่อนไขการเป็นพยาน วิธีการเป็นพยาน การกลับคำของพยาน หน้าที่ของพยาน การรับสารภาพ พยานแวดล้อม ประสพการณ์ ข้อมูลต่างๆของผู้พิพากษา การบันทึก คำสาบาน เกาะสามะฮฺ²⁸ การถืออาน²⁹

นี่คือตัวอย่างของแนวทางใหม่ซึ่งบรรดานักเขียนหรือนักวิชาการกำลังดำเนินอยู่ในการสร้างทฤษฎีต่างๆทั่วไป เพราะทุกๆเรื่องที่น่าจะเป็นปฐมมูลจากแหล่งปฐมมูลต่างๆของทฤษฎีและบทอื่นๆ

²⁸ ทับศัพท์จากภาษาอาหรับคำว่า () หมายถึงกรณีเมื่อเกิดการฆาตกรรม ณ ที่ใดที่หนึ่งและไม่สามารถจับตัวฆาตกรได้ ดังนั้นฝ่ายผู้ปกครองหรือญาติมิตรของผู้ตายจึงรวมตัวกันตั้งแต่ 50 คนขึ้นไปเพื่อให้การสาบานเพื่อยืนยันว่าบุคคลที่ฟ้องสงสัยบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นฆาตกร หรือในกรณีที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาปฏิเสธโดยการให้คำสาบานว่าไม่ได้เป็นผู้ฆ่าเมื่อถูกกล่าวหา ก็ถือเป็นเกาะสามะฮฺเช่นกัน (ดู Muhammad al-Basit,1981:17, al-Jurjaniy,1995:175)

²⁹ ทับศัพท์จากภาษาอาหรับคำว่า () แปลว่าการสาปแช่งหรือสาปส่ง หมายถึงการที่สามิได้ให้คำสาบาน(ต่อหน้าฮากิม) เพื่อการกล่าวโทษภรรยาของตนว่าเป็นชู้ ซึ่งภรรยาก็ได้ให้คำสาบานเพื่อการกล่าวโทษสามีของตนว่าเป็นผู้กล่าวหา (ดูรายละเอียดใน Qal'ahji,Muhammad.and Qunaibiy,Hamid,1988:329)

นั้นจะอยู่ภายใต้บริบทของมัน สิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ก็คือความสัมพันธ์เฉพาะด้านของฟิกฮุนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป ในทางนิติศาสตร์อิสลาม ทฤษฎีทั่วไปนั้นมีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์ฟิกฮุ ทั้งนี้เพราะหลักเกณฑ์ต่างๆเหล่านั้นเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ในส่วนของทฤษฎีต่างๆ หรือมันเป็นหลักเกณฑ์เฉพาะในส่วนของหลักเกณฑ์ใหญ่ๆทั่วไป ในบางครั้งหลักเกณฑ์ใดหลักเกณฑ์หนึ่งเหล่านี้อาจมีการพลิกผันไปมาระหว่างกัน โดยหลักเกณฑ์เหล่านั้นอาจกลายเป็นกฎเกณฑ์เฉพาะในด้านใดด้านหนึ่งในส่วนของทฤษฎีต่างๆเหล่านั้นได้ ตัวอย่างเช่น หลักเกณฑ์ที่ว่า “หลักพิจารณาชี้ถือในการทำนิติกรรมสัญญาขึ้นอยู่กับเจตนาารมณ์และนัยแห่งความหมาย”

()

ซึ่งมิใช่สิ่งอื่นใด นอกจากเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งจากมุมมองที่ เฉพาะเจาะจงจากฐานของทฤษฎีการทำสัญญา และในหลักเกณฑ์อื่นๆก็ทำนองนี้เช่นเดียวกัน

ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีฟิกฮุและหลักเกณฑ์ฟิกฮุสรุปได้ 2 ประการหลักดังต่อไปนี้

1- หลักเกณฑ์ฟิกฮุนั้นประกอบด้วยข้อสรุปเชิงฟิกฮุในตัวของมันเอง เป็นข้อสรุปที่ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ซึ่งมันจะครอบคลุมข้อปลีกย่อยต่างๆที่อยู่ภายใต้บริบทของมัน เช่นหลักเกณฑ์(กออิดะฮฺ)ที่ว่า “ความเชื่อมั่นไม่สามารถลบล้างด้วยความความแลงเลียง”

() จะประกอบไปด้วยข้อสรุปของฟิกฮุในทุกๆประเด็นปัญหาที่มีความมั่นใจและความแลงเลียงอยู่ร่วมกันในประเด็นนั้น สิ่งดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากทฤษฎีฟิกฮุ ทั้งนี้เพราะทฤษฎีฟิกฮุนั้นประกอบไปด้วยข้อสรุปของฟิกฮุในตัวของมันเองเช่น ทฤษฎีการถือครองกรรมสิทธิ์ ทฤษฎีการฟ้องหย่า ทฤษฎีการเป็นโฆมะ เป็นต้น

2- หลักเกณฑ์ฟิกฮุมิได้ประกอบด้วยองค์ประกอบ (รูกุน) และเงื่อนไข ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีฟิกฮุที่จำเป็นต้องมีสองสิ่งดังกล่าวนี้

มีความเป็นไปได้ที่จะผนวกรวมหลักเกณฑ์ฟิกฮุกลุ่มที่มีความแตกต่างจากแขนงหรือสิ่งปลีกย่อย () และผลลัพธ์ต่างๆของมัน แต่ในขณะที่เดียวกันสิ่งต่างๆเหล่านี้อาจมีคุณลักษณะทั่วไปและมีจุดเด่นร่วมกัน หรือมีเอกภาพในบททั่วไปของมันเอง ให้รวมอยู่ภายใต้ทฤษฎีเฉพาะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1- จาริตประเพณี³⁰ ถูกใช้เป็นเครื่องตัดสินข้อกำหนด³¹ ()

2- สิ่งที่ประชาชนใช้กันจัดเป็นหลักฐานที่ต้องปฏิบัติ³²

()

³⁰ จาริตประเพณีหมายถึง สิ่งที่เป็นที่รู้จักกันในสังคมมนุษย์และถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งอาจเป็นคำพูดหรือการกระทำก็ได้ (ดู คานียา เจ๊ะสนิ, 2547:19, Khallaf, 1998:85)

³¹ (ดู al-Suyuti, 1998:221)

³² (al-Nadwi, 1991:56)

- 3- ไม่ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงของข้อกำหนดต่างๆเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของเวลา³³
 ()
- 4- การยึดถือว่าสิ่งใดเป็นจารีตประเพณีนั้น ขึ้นอยู่กับเมื่อมีการปฏิบัติกันอย่างทั่วถึง หรือปฏิบัติกันเป็นส่วนใหญ่³⁴ ()
- 5- สิ่งที่ถูกยอมรับโดยจารีตประเพณีนั้น เปรียบเสมือนสิ่งที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไข³⁵
 ()
- 6- สิ่งที่ถูกยอมรับระหว่างพ่อค้า เสมือนเป็นเงื่อนไขระหว่างพวกเขา³⁶
 ()
- 7- สิ่งเจาะจงด้วยประเพณี เหมือนเจาะจงด้วยตัวบท³⁷
 ()

นี่คือกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากหลักเกณฑ์ฟิสิกส์ต่างๆที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย ซึ่งอาจมีความเป็นไปได้ที่เราจะวางหลักเกณฑ์ทั้งหมดเหล่านี้ภายใต้หัวข้อ “ทฤษฎีจารีตประเพณี” ทั้งนี้เนื่องจากประเด็นต่างๆส่วนใหญ่ในทุกๆหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมาทั้งหมด มีความเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีในรูปแบบต่างๆนั่นเอง(al-Suyuti,1998 :25)

³³ (al-Nadwi, 1991:56)

³⁴ (ดู al-Suyuti,1983:92, Ibn Nujaim,1999:209-300)

³⁵ (ดู al-Suyuti,1983:92, Ibn Nujaim,1999:206)

³⁶ (al-Nadwi, 1991:56)

³⁷ (ดู al-Saracsiy,1989:4/152)

2.3 นิยามของการแข่งขัน ()

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ข้อบัญญัติการกีฬาในอิสลามจำเป็นต้องทำความเข้าใจในความหมายของการแข่งขันทั้งความหมายในเชิงภาษาศาสตร์และความหมายในเชิงวิชาการทางฟิสิกส์ตลอดจนประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับองค์รวมของการแข่งขัน ก่อนที่จะทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการแข่งขันที่ได้ระบุไว้ในตำราทางวิชาการฟิสิกส์ทั้งการแข่งขันประเภททั่วไปและประเภทที่อนุญาตให้มีสินรางวัล หรือ สิ่งของสมนาคุณ และสำหรับการแข่งขันนั้นมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 นิยามของการแข่งขันเชิงภาษา

ความหมายเชิงภาษา ในภาษาอาหรับคำว่าการแข่งขันตรงกับคำว่า () ซึ่งมีสองความหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของการอ่านของแต่ละคำดังต่อไปนี้

1- อ่านโดยสุกุนบาอ์ “อัลสับก” () อิบน์มัจญ์ญ์³⁸ (Ibn Manzur, n.d.10/150:) กล่าวว่ามันหมายถึง “การนำหน้าในการวิ่งและในทุกๆสิ่ง มาจากรากศัพท์ของคำว่า “สะบะเกาะ” ()

อัลบะฮูตี³⁹ (al-Bahuti, n.d.:2/383) กล่าวว่า มันหมายถึง “การแข่งขัน” และท่านยังได้กล่าวอีกว่า มันหมายถึง “การไปถึงยังจุดหมายก่อนผู้แข่งขันคนอื่นๆ”

อัลอัซซะรียะ⁴⁰ (Abi al-Mansur al-Azhariy, n.d.8/418) ได้กล่าวว่า “ในอัลกุรอานมีคำว่า “อัลมุสอะบะเกาะฮ์” () อยู่ 3 แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งมีความหมายที่แตกต่างกันดังนี้

1- คำดำรัสของอัลลอฮ์ (ﷻ) ที่ว่า

(17 :) ﴿ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ ﴾

ความว่า “แท้จริง พวกเราได้ออกไปวิ่งแข่งกัน”

(ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 17: ยูสุฟ)

ซึ่งนักอรรถาธิบายอัลกุรอานกล่าวว่า : ความหมายของการแข่งขันในที่นี้คือ พวกเราไปแข่งขันชิงกัน

³⁸ อิบน์มัจญ์ญ์มีชื่อเต็มว่า ญะมาลุดดีน มุหัมมัดบุตรมุกรีมบุตรมัจญ์ญ์ อัลอันศอรีย์ ท่านเป็นผู้นำด้านภาษาศาสตร์ เกิดที่ประเทศอียิปต์ปี ส.ศ.630 และเสียชีวิตปี ส.ศ. 711 (al-Dhahabiy, 1997:7/108)

³⁹ อัลบะฮูตี มีชื่อเต็มว่า มัจญ์ญ์ บุตรญุส บุตรอิครีซ อัลบะฮูตี ท่านเป็นผู้นำมัซฮับหัมบะลีในยุคคลของท่าน งานเขียนของท่านคือกิตาบ() เสียชีวิตปี ส.ศ. 1046

⁴⁰ อัลอัซซะรียะ มีชื่อเต็มว่า มุหัมมัด บุตรอะฮ์มัด อัลอัซซะรียะ อัลหะรอวียะ ท่านเป็นหนึ่งในผู้นำด้านภาษาศาสตร์และวรรณกรรม เกิดเมื่อปี ส.ศ.282 เสียชีวิตปี ส.ศ. 370 (al-Dhahabiy, 1997:5/311)

2- คำดำรัสของอัลลอฮฺ(ﷻ)ที่ว่า

(25:) ﴿ وَأَسْتَبَقَا الْبَابَ ﴾

ความว่า “และทั้งสองต่างพากันวิ่งไปที่ประตู”
(ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 25: ยูสุฟ)

ซึ่งหมายถึงการที่ต่างคนต่างรีบเร่งมุ่งหน้าไปยังประตูทางออกของห้อง”⁴¹

3- คำดำรัสของพระองค์ที่ว่า

﴿ وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ ﴾

(66:) ﴿ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ ﴾

ความว่า “และหากเราประสงค์ เราก็จะทำให้ตาของพวกเขาบอดลงแล้ว
พวกเขาที่จะคลำหาทาง แต่พวกเขาจะเห็นได้อย่างไร?” (ยาซีน: 66)

ความหมายของการแข่งขันในที่นี้ก็คือพระองค์อัลลอฮฺ(ﷻ) จะทรงปล่อยให้พวกเขาเลย
เถิดจนกระทั่งพวกเขาพากันหลงทางและไม่ได้รับการชี้นำจากพระองค์อีก

ท่านเราะซูล ริฎอ⁴²(Rashid Rida, 1373h.: 12/266) ได้อธิบายความหมายของอายะฮฺที่ว่า

(17:) ﴿ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ ﴾

ความว่า “พวกเขากล่าวว่า “แท้จริง พวกเราได้ออกไปวิ่งแข่งกัน”
(ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 17: ยูสุฟ)

ไว้ว่า : หมายถึง “เราออกไปจากที่ชุมนุมของเราสู่การแข่งขัน โดยบังคับให้พวกเราทุกคนต้องเข้าร่วมการแข่งขัน”

เป้าหมายของการร่วมกันแข่งขันก็คือเพื่อชัยชนะ แต่ในบางครั้ง เป้าหมายในการแข่งขันก็อาจเป็นอื่นจากนี้ กล่าวคืออาจมีเป้าหมายในตัวของมันเองหรือเป้าหมายแฝงอื่นๆ เช่นในอายะฮฺที่ว่า

⁴¹ และทั้งสองได้วิ่งไปที่ประตู ยูสุฟวิ่งไปเพื่อหนีออก ส่วนนางวิ่งไปเพื่อติดตามเขา

⁴² เราะซูล ริฎอ มีชื่อเต็มว่า มุหัมมัด เราะซูล ริฎอ ท่านเป็นนักรรชาธิบายอัลกุรอาน เจ้าของหนังสือ ()
รอบรู้ในวิชาหะดีษ ท่านเกิดเมื่อปี 1282 ฮ.ศ.เสียชีวิตปี 1354 ฮ.ศ.(al-Dhahabi, 1997: 6/126)

(148:) ﴿ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ﴾^๔

ที่มีความหมายว่า “ดั่งนั้นพวกเจ้าจงแข่งขันกันในความดีทั้งหลายเถิด”

(ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่148: อัลบะเกาะเราะฮ์)

ในอายะฮ์นี้เป็เป้าหมายของการแข่งขันมีอยู่ในตัวของมันเอง ซึ่งมีใช้เพื่อชัยชนะ และคำดำรัสของพระองค์อัลลอฮ์(ﷻ)ในอายะฮ์ต่อไปนี้

(25:) ﴿ وَأَسْتَبِقَا الْآبَابَ ﴾

ความว่า “และทั้งสองต่างพากันวิ่งไปที่ประตู”

(ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 25: ยูสุฟ)

หมายถึง ท่านนบียูสุฟมีเจตนาวิ่งออกไปจากบ้านนั้น และสำนวนการร่วมกันกระทำ () ในอายะฮ์นี้มีได้หมายถึงวิ่งเพื่อชัยชนะแต่อย่างใด

2-อ่านโดยฟัตหะฮ์ บอ “อัสสะบะกั” () ซึ่งมีความหมายตามหลักภาษาดังนี้

อิบนุฟาริส⁴³(Ibn Faris,n.d.:3/273) กล่าวว่า : คำดังกล่าวหมายถึงสินเดิมพันหรือรางวัล ที่ผู้ชนะจะได้รับ

อัลค็อฏฏอบีย์⁴⁴(al-Khattabiy,1405 h:1/521) กล่าวว่า : คำดังกล่าวหมายถึงสิ่งที่ใช้เป็นค่าจ้างหรือค่าตอบแทนสำหรับผู้ชนะการแข่งขัน

อิบนุอะษีร์⁴⁵ (Ibn Athir,n.d.:2/338) กล่าวว่า: คำดังกล่าวหมายถึงทรัพย์สินที่ใช้เป็นเดิมพันในการแข่งขัน และท่านยังได้กล่าวอีกว่า : มันคือค่าจ้างที่มอบให้แก่ผู้ชนะการแข่งขัน (Ibn Athir,1389h:5/36)

อัลบะฆะวะวีย์⁴⁶ (al-Baghawiy,1390:10/394) กล่าวว่า: คำดังกล่าวหมายถึงทรัพย์สินที่ถูกลงไว้เป็นเงื่อนไขสำหรับผู้ชนะการแข่งขัน

⁴³ อิบนุฟาริส มีชื่อเต็มว่าอับดุลมุฮัมมัด บินฟาริส บินสะกะริยา เป็นหนึ่งในผู้นำด้านภาษาและวรรณกรรม เกิดเมื่อปีส.ศ.329 เสียชีวิตปี ส.ศ.395 (al-Dhahabiy,1997:1/193)

⁴⁴ อัลค็อฏฏอบีย์ มีชื่อเต็มว่าอับดุลมุฮัมมัด บินมุฮัมมัด บินอิบรอฮีม อัลบัสติยีเป็นผู้ทรงความรู้ด้านฟิกฮ์และหะดีษ เกิดในปี ส.ศ. 319 และเสียชีวิตปี ส.ศ.388

⁴⁵ อิบนุอะษีร์ มีชื่อเต็มว่าอับดุลมุบาร็อก บินมุฮัมมัด อับดุลอะฮ์มัด ท่านจัดเป็นผู้รอบรู้ในวิชา อัลหะดีษ วิชา ภาษาศาสตร์ และวิชาอูศูลฟิกฮ์ เกิดเมื่อปี ส.ศ. 544 เสียชีวิตปีส.ศ. 606 (al-Dhahabiy,1997:5/272)

⁴⁶ อัลบะฆะวะวีย์ มีชื่อเต็มว่า อัลหะสัน บินมัสอูด อัลฟุรรออ อัลบะฆะวะวีย์ ท่านเป็นผู้รอบรู้ในวิชาฟิกฮ์ หะดีษ และ อรรถาธิบายอัลกุรอาน เกิดเมื่อปี ส.ศ. 436 เสียชีวิตปี ส.ศ. 510 (al-Dhahabiy,1997:2/259)

อิบนุหะญูร⁴⁷ (al-Asqalaniy, n.d.:6/71) กล่าวว่า: คำดังกล่าวหมายถึงการเค็มพื้นที่ถูกตั้งไว้สำหรับการแข่งขัน

2.3.2 นิยามของการแข่งขัน () เชิงวิชาการฟิกฮ์

การแข่งขัน () ในเชิงวิชาการทางฟิกฮ์หมายถึง “การแข่งขันกันระหว่างบุคคลผู้หนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยอาศัยม้า หรืออูฐหรือสิ่งที่คล้ายคลึงกับทั้งสอง เช่น ชายผู้หนึ่งกล่าวว่า “ถ้าหากฉันเป็นฝ่ายชนะท่าน ฉันจะได้รับสิ่งนั้น สิ่งนี้ และถ้าท่านชนะฉัน ท่านจะได้รับสิ่งนั้น สิ่งนี้” เป็นต้น

หรืออีกความหมายหนึ่งคือ “การทำสัญญาตกลงระหว่างสองฝ่าย ในสิ่งที่พวกเขา กำลังจะกระทำกันเพื่อให้ประจักษ์ว่าผู้ใดมีความชำนาญหรือมีฝีมือดีกว่ากัน”

(al-Shathriy, 2000:21)

2.4 หลักฐานการบัญญัติการแข่งขัน

การแข่งขันนั้นเป็นสิ่งที่อนุมัติโดยหลักฐานจากอัลกุรอาน อัสสุนนะฮ์ และอิญญ์มาอ์

2.4.1. หลักฐานจากอัลกุรอาน

(1) อัลลอฮ์ (ﷻ) ตรัสว่า

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ
تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ (60 :)

ความหมายว่า : “และพวกเจ้าจงเตรียมไว้สำหรับ (ป้องกัน) พวกเขาสິงที่พวกเจ้าสามารถ อันได้แก่กำลังอย่างหนึ่งอย่างใด และการผูกม้าไว้โดยที่พวกเจ้าจะทำให้ศัตรูของอัลลอฮ์ และศัตรูของพวกเจ้าหวั่นเกรงด้วยสิ่งนั้น”

(ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 60 อันفال)

อายะฮ์ข้างต้นแสดงถึงการบัญชาของอัลลอฮ์ (ﷻ) ต่อบรรดามวลมุสลิมให้มีการเตรียมความพร้อมด้านกำลังความแข็งแรงและเตรียมความพร้อมเรื่องม้า ส่วนหนึ่งของวิธีการและสื่อของการเตรียมความพร้อมดังกล่าวนี้คือ การแข่งขันหรือการประลองความเร็ว ดังนั้นการแข่งขันจึงเป็นสิ่งที่ถูกอนุมัติในศาสนา (al- Shathriy, 2000:23)

⁴⁷ อิบนุหะญูร มีชื่อเต็มว่าอะหฺมัด บินอะลี บินมุฮัมมัด อัลกินานีย์ อัลอัศเกาะลานีย์ ท่านเป็นหนึ่งในผู้นำด้านวิชาการหะดีษและประวัติศาสตร์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.773 เสียชีวิตปี ฮ.ศ.852 (al-Dhahabiy, 1997:2/259)

อัลญัสซอส (al- Jassas,n.d.:3/68) กล่าวว่า “อายะฮ์นี้บ่งชี้ว่ามุสลิมถูกบัญชาสั่งให้เตรียมความพร้อมในสิ่งต่างๆที่สามารถเป็นกำลังในการเผชิญหน้ากับศัตรู”

(2) อัลลอฮฺ(ﷻ)ตรัสว่า

(46:) ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً﴾

ความว่า“และหากพวกเขาต้องการออกไปแน่นอนพวกเขาต้องเตรียมสัมภาระ⁴⁸สำหรับการออกไปนั้นแล้ว” (ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่46: อัดเตบะฮฺ)

อายะฮ์นี้แสดงถึงการเตรียมของอัลลอฮฺ(ﷻ)ที่มีต่อผู้ศรัทธาบางส่วนที่พวกเขาละเลยการเตรียมความพร้อมในการเผชิญหน้ากับศัตรูและออกไปในสภาพที่ไม่มีความพร้อม และปฏิเสธไม่ได้เลยว่าส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมนั้นก็คือ การจัดให้มีการแข่งขันหรือประลองความสามารถกันก่อนที่จะออกไปสู่สมรภูมิ (al-Shathriy,2000:24)

(3) อัลลอฮฺ(ﷻ)ตรัสว่า

(17:) ﴿يَا بَنِي إِدْرِيْسَ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتْعِنَا﴾

ความว่า“พวกเขาบอกว่า “ โอ้พ่อของเรา ! พวกเราได้ออกไปวิ่งแข่งกันและเราได้ปล่อยยوسفไว้เฝ้าสิ่งของของเรา” (ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่17 : ยูสุฟ)

อับดุลเราะฮมาน อัศซะอูดีย์⁴⁹(Abd. al-Rahman al-Sa'diy,n.d.4/12) ได้อธิบายความหมายของอายะฮ์นี้ว่า : เรายังแข่งขันกัน อาจจะโดยการวิ่งแข่ง หรือโดยการขว้างโยนสิ่งของต่างๆไปยังเป้าหมาย หรือโดยการยิงธนู

อายะฮ์ข้างต้นบ่งชี้ว่า การแข่งขันนั้นเป็นศาสนบัญญัติของชนก่อนหน้าเรามาแล้ว โดยมีการระบุไว้ในอัลกุรอาน และเป็นบัญญัติที่ไม่มี ความขัดแย้งกับศาสนบัญญัติของเรา ดังนั้นจึงถือเป็นบทบัญญัติในศาสนาของเราเช่นกัน ดังที่ศนะของอูลมะมา้อส่วนใหญ่ (al- Shathriy, 2000:25)

2.4.2 หลักฐานบทบัญญัติการแข่งขันจากอัลหะดีษ

มีการกล่าวถึงการแข่งขันในหะดีษจำนวนมากซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกถึงการอนุมัติการแข่งขันโดยรวม พอที่จะจำแนกตามประเภทได้ดังนี้

⁴⁸ คือเตรียมพาหนะ เสิบียงอาหาร และอาวุธ

⁴⁹ อับดุลเราะฮมาน อัศซะอูดีย์ มีชื่อเต็มว่า อับดุลเราะฮมาน บุศรนาศิรุ อัศซะอูดีย์ ท่านเป็นนักอรรถาธิบายกุรอาน และเป็นผู้รอบรู้ด้านฟิกฮฺตามแนวมัซฮับ ฮัมบาลีย์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 1307 เสียชีวิตปีฮ.ศ. 1376 (al-Dhahabi,1997:3/340)

(1) หะดีษรายงานจากท่านอับดุลลอฮฺบุตรอุมร์⁵⁰(رضي الله عنه)ท่านได้กล่าวว่า

)

((|

ความว่า “ท่านเราะสูล (ﷺ) ได้ทำการแข่งม้าที่ถูกกักเก็บตัวจากอัลหฺฟายฮ์ (สถานที่นอกเมืองมะดีนะฮฺ) มีเส้นชัยอยู่ที่ชะนิยะตุลวะดาอู (ระยะทางประมาณ 6 ไมล์) และท่านได้ทำการแข่งม้าที่ไม่ถูกกักเก็บตัวโดยเริ่มจากชะนิยะตุลวะดาอูมีเส้นชัยอยู่ที่มัสยิดเผ่าซุรอยก (ระยะทางประมาณ 1 ไมล์) และท่านอิบน์อุมร์(رضي الله عنه)เป็นผู้หนึ่งที่เข้าร่วมแข่งขันด้วย” (บันทึกโดย al-Bukhariy, 1987:2740, และ Muslim, n.d.:1870)

อิบน์หะญูร (al-Asqalaniy n.d.:6/73) กล่าวว่า “หะดีษบทนี้บ่งบอกว่าการแข่งขันนั้นเป็นสิ่งที่ถูกบัญญัติในศาสนา และมันมิใช่สิ่งไร้สาระเปล่าประโยชน์ แต่มันคือการออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬาที่น่าสรรเสริญเป็นวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายในการรบเพื่อคุ้มครองปกป้องความยุติธรรมและพิทักษ์รักษาศาสนา และสามารถนำมาใช้ประโยชน์จากมันได้เมื่อยามต้องการ”

นี่เป็นหลักฐานที่บ่งชี้ว่าการแข่งขันม้านั้นเป็นสิ่งที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากท่านนบี (ﷺ) และยังเป็นหลักฐานที่หนักแน่นที่บ่งชี้ว่าการแข่งขันม้านั้นเป็นสิ่งที่อนุมัติในศาสนา

(2) หะดีษที่รายงานจากอะนัสบุตรมาลิก(رضي الله عنه) ท่านได้กล่าวว่า

)

:

: !

((

ความว่า “ท่านนบี (ﷺ) มีอูฐตัวหนึ่งชื่อว่าอัลอฎบ๊าฮ์ ซึ่งไม่มีอูฐตัวใดชนะมันได้ในการแข่งขันจนกระทั่งมีชาวอาหรับชนบทคนหนึ่งขอแข่งกับมันและ

⁵⁰ ท่านอิบน์อุมร์มีชื่อจริงว่า อับดุลเลาะฮฺบุตรอุมร์บุตรอัลค็อตตอบ ท่านเป็นหนึ่งในเศาะหาบะฮฺผู้ประเสริฐ เป็นหนึ่งในบรรดาผู้อพยพจากนครมักกะฮฺไปยังนครมะดีนะฮฺ และเป็นผู้ร่วมในเหตุการณ์เปิดนครมักกะฮฺ เสียชีวิตปี 73 ฮ.ศ. (al- Dhahabi, 1997:4/108)

ปรากฏว่าเขาได้รับชัยชนะ ซึ่งนับเป็นเรื่องหนักใจ และวิตกกังวลสำหรับมุสลิมในขณะนั้นพวกเขาจึงได้กล่าวตัดพ้อแก่ท่านนบีว่า “โอ้ท่านเราะสูลอัลอับฎาอ์ได้แพ้แล้ว” ท่านนบี (ﷺ) จึงกล่าวว่า “เป็นสิทธิของอัลลอฮ์ที่พระองค์จะไม่ยกย่องเชิดชูสิ่งใดในโลกคุณยານี้เว้นแต่พระองค์จะต้องวางมันลง(ยังที่เดิม)อีก” (บันทึกโดย al-Bukhari, 1987:2872)

อิบนุหะญูรฺ(al-Asqalaniy.n.d.6/74) กล่าวว่า “ในหะดีษบทนี้แสดงถึงมีการใช้อูฐสำหรับเป็นพาหนะและมีการใช้มันสำหรับการแข่งขัน”

(3) หะดีษที่รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ(رضي الله عنها) ท่านได้กล่าวว่า :

)

((

ความว่า “ฉันได้วิ่งแข่งกับท่านนบี (ﷺ) และชนะท่านในการแข่งขันต่อมาเมื่อฉันมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น เราได้แข่งกันอีกและท่านเป็นผู้ชนะแล้วท่านได้กล่าวว่า ครั้งนี้เป็นการหักล้างครั้งนั้น ”⁵¹

(4) หะดีษที่รายงานจากท่านสะละมะฮฺ บุตรอัลอักวะฮฺ(رضي الله عنه) ว่า

:

)

:

:

((

:

ความว่า “ครั้งหนึ่งท่านนบี (ﷺ) ได้เดินผ่านเศาะหาบะฮฺ(رضي الله عنهم)ของท่านจากอัลสลัมกลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังแข่งขันยิงธนูกันอยู่ ท่านจึงได้กล่าวสนับสนุนบรรดาเศาะหาบะฮฺ เหล่านั้นด้วยการกล่าวว่า “จงยิงไปเถิดพวกลูกหลานอิสมาอีลเพราะแท้จริงแล้วบรรพชนของพวกท่านเป็นนักยิงธนู พวกท่านจงยิงไปเถิดและมันจะอยู่กับคนกลุ่มนี้” เมื่อได้ยินดังนั้นบรรดาเศาะหาบะฮฺหนึ่งในสองกลุ่มที่กำลังยิงธนูอยู่นั้น จึงพากันหยุดยิงท่านนบี(ﷺ)จึงถามว่า “เหตุไฉนพวกท่านถึงหยุดยิงกันเล่า?” พวกเขาจึงตอบท่านนบีว่า“พวกเราจะยิงกันไปทำไมอีกในเมื่อท่านเลือกอยู่ข้างพวกเรา” ดังนั้นท่านนบี(ﷺ)จึงกล่าวว่า “พวกท่านจงยิงกันต่อไปเถิด มันจะอยู่ข้างพวกท่านทุกคน”⁵²

⁵¹ หะดีษอ้างแล้วหน้า 7

⁵² หะดีษอ้างแล้วหน้า 8

(5) หะดีษที่รายงานจากอนุญะอ์ฟิรบุตรมุฮัมมัดบุตรอลีบุตรรูกานะฮ์จากบิดาของเขาว่า

((...))

ความว่า “ท่านนบี(ﷺ)ได้แข่งขันมวยปล้ำกับเขา (รูกานะฮ์) และท่านนบีก็เป็นฝ่าย
คว้าเขาลงกับพื้นได้” (บันทึกโดย Abu Daud,n.d.:4078, และ al- Tirmidhiy,
n.d.:1784)

2.4.3. หลักฐานบัญญัติการแข่งขันจากอิญมาอ์

บรรดาปราชญ์กฎหมายอิสลามมีมติโดยรวมเป็นเอกฉันท์ให้การแข่งขันนั้นเป็นที่อนุมัติ
และได้บอกเล่าการอิญมาอ์โดยอุละมาอ์จำนวนหนึ่งเช่นอิบนุอับดุลบรัร์⁵³ อิบนุกุดามะฮ์⁵⁴
อิบนุหัมม์⁵⁵ อิบนุ อัลก้อยิม อิบนุซุบัยเราะฮ์⁵⁶ อัลกุฎุบีย์⁵⁷ และอัลอิรอกีย์⁵⁸ เป็นต้น

อนึ่ง บรรดาอุละมาอ์ได้จำแนกการแข่งขันในอิสลามออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ
ประเภทแรก การแข่งขันที่ไม่มีสินรางวัลสิ่งของสมนาคุณหรือการเดิมพัน และประเภทที่สอง คือการ
แข่งขันที่มีสินรางวัลสิ่งของสมนาคุณหรือมีการเดิมพัน ในส่วนของการแข่งขันทั้งสองประเภทนั้นมี
เงื่อนไขที่แตกต่างกันซึ่งมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.5 เงื่อนไขที่กำหนดในการแข่งขัน

หลังจากที่ได้ทราบถึงนิยามและความหมายทั้งทางด้านภาษาและด้านวิชาการของการ
แข่งขันตลอดจนทราบถึงหลักฐานบัญญัติการแข่งขันจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และ

⁵³ อิบนุอับดุลบรัร์ มีชื่อเต็มว่า ยูสุฟ บินอับดุลลอฮ์ บินมุฮัมมัด อันนัมรีย์ อัลกุฎุบีย์ ท่านเป็นหนึ่งในจำนวนนักท่องจำ
นักประวัติศาสตร์ นักวรรณกรรม และนักวิชาการหะดีษ ผู้ยิ่งใหญ่ (al-Dhahabi,1997:8/240)

⁵⁴ อิบนุกุดามะฮ์ มีชื่อเต็มว่า อับดุลลอฮ์ บิน Ahmad บินกุดามะฮ์ อัลมุมาอิลีย์ มุวัฟฟิอุดดีน ออบูมุฮัมมัด ปราชญ์และผู้นำ
ด้านฟิกฮ์สายหะนาบิละฮ์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.541 เสียชีวิตปีฮ.ศ./จ (al-Dhahabi,1997:4/67)

⁵⁵ อิบนุหัมม์ มีชื่อเต็มว่า อะลี บินอะหมัด อัศคออิรีย์ ท่านเป็นเจ้าของหนังสือ อัลมุฮัลลา() ท่านเป็นผู้ฟื้นฟูมัซฮับ
ศออิรีย์ หนึ่งในมัซฮับที่อาจหมดความนิยมแล้วในโลกอิสลาม เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 384 เสียชีวิตปีฮ.ศ. 456 (al-
Dhahabi,1997:4/254)

⁵⁶ อิบนุซุบัยเราะฮ์ มีชื่อเต็มว่า อะฮ์ยา บุตรซุบัยเราะฮ์ ท่านเป็นรัฐมนตรีสมัยการปกครองราชวงศ์
อัลอับบาสิยะฮ์ เป็นอุละมาอ์ด้านฟิกฮ์ตามแนวมัซฮับฮัมบะลีย์ และเป็นนักภาษาศาสตร์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 499 เสียชีวิตปีฮ.
ศ. 560 (al-Dhahabi,1997:8/185)

⁵⁷ อัลกุฎุบีย์ มีชื่อเต็มว่ามุฮัมมัด บิน อะหมัด อัลอันศอริย์ อัลอันดาลูสีย์ อัลกุฎุบีย์ เป็นหนึ่งในนักอรรถาธิบายกุรอานผู้
ยิ่งใหญ่ เสียชีวิตปีฮ.ศ. 671 (al-Dhahabi,1997:5/322)

⁵⁸ อัลอิรอกีย์ มีชื่อเต็มว่าอับดุลรอฮิม บินอัลฮุสเซน ชัยนูดดีน ท่านเป็นผู้รอบรู้ในวิชาหะดีษ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.725 เสียชีวิต
ปีฮ.ศ.806 (al-Dhahabi,1997:3/344)

อิญฺ์มาอ์ไปแล้ว สำหรับในส่วนนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนไขที่กำหนดในการแข่งขันทั้ง 2 ประเภท คือการแข่งขันที่ไม่มีสินรางวัลสิ่งของสมนาคุณหรือการเดิมพัน และการแข่งขันที่มีสินรางวัลสิ่งของสมนาคุณหรือมีการเดิมพัน ทั้งทางด้านเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับผู้ทำสัญญาตกลง ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการแข่งขัน ด้านสถานที่ และด้านสินรางวัล นอกจากนี้ยังจะกล่าวถึงองค์ประกอบและประเภทของการทำสัญญาข้อตกลงในการแข่งขัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.5.1 เงื่อนไขที่กำหนดในการแข่งขันที่ไม่มีการให้สินรางวัล สิ่งของสมนาคุณหรือการเดิมพัน

นักวิชาการอิสลามมีความเห็นตรงกันว่าการแข่งขันที่ไม่ได้กำหนดรางวัลหรือไม่ได้มีการเดิมพันจัดเป็นการแข่งขันที่อนุมัติโดยไม่มีเงื่อนไขเช่น การแข่งขันวิ่ง การแข่งขันเรือ การแข่งขันรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และจักรยาน การแข่งขันม้า ลา ล่อ อูฐและช้าง ตลอดจนอนุมัติการแข่งขันมวยปล้ำ การแข่งขันยกน้ำหนักและกีฬาชนิดอื่นๆ ทั้งนี้โดยยึดหลักฐานจากหะดีษที่รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺ(رضي الله عنها)ที่ท่านรายงานที่ท่านเคยวิ่งแข่งกับท่านนบีถึง 2 ครั้ง โดยผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะกันคนละครั้ง⁵⁹ และหะดีษที่รายงานโดยสะละมะฮฺบิْنَอัลอ์อ์อ์(رضي الله عنها)ว่าท่านเคยวิ่งแข่งกับชายชาวอันศอรฺคนหนึ่งต่อหน้าท่านนบี(ﷺ) และท่านก็เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ และยังมีรายงานว่าท่านนบี(ﷺ)เองก็เคยแข่งขันมวยปล้ำกับรูกานะฮฺ(رضي الله عنها)ผู้ซึ่งชื่อเสียในด้านนี้ และท่านนบี(ﷺ)ก็เป็นฝ่ายทุ้มรูกานะฮฺลงพื้นถึง 3 ครั้ง⁶⁰ นอกจากนี้ยังมีรายงานอีกว่าเมื่อท่านนบี(ﷺ) เดินผ่านเสาหาบะฮฺกลุ่มหนึ่งซึ่งกำลังยกก้อนหินเพื่อประลองกำลังกัน ท่านนบี(ﷺ) ก็มิได้ห้ามปรามหรือว่ากล่าวตักเตือนใดๆพวกเขา⁶¹ ดังนั้นจึงเทียบเคียงการแข่งขันกีฬาชนิดอื่นๆกับสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะอนุมัติได้กำหนดเงื่อนไขการแข่งขันในรูปแบบดังกล่าวนี้เป็น การเฉพาะ แต่สิ่งที่นักกีฬาหรือผู้ออกกำลังกายควรตระหนักและคำนึงถึงในประเด็นนี้ก็คือ ควรเลือกเล่นเฉพาะกีฬาที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติของศาสนา พร้อมทั้งควรปฏิบัติตามหลักและกฎเกณฑ์ข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาอย่างเคร่งครัด

2.5.2 เงื่อนไขที่กำหนดในการแข่งขันที่มีสินรางวัล สิ่งของสมนาคุณหรือมีการเดิมพัน

การแข่งขันกีฬาที่มีสินรางวัล สิ่งของสมนาคุณหรือมีการเดิมพันจะถือเป็นสิ่งอนุมัติได้ก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขต่อไปนี้

(1) ต้องเป็นการแข่งขันในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการบรรเทาทุกข์และความยุติธรรมและต่อต้านการรุกราน กล่าวคือ การแข่งขันสัตว์ประเภทม้า ลา ล่อ การแข่งขันสัตว์ประเภทอูฐ และการ

⁵⁹ หะดีษอ้างแล้วหน้า 7

⁶⁰ หะดีษอ้างแล้วหน้า 49

⁶¹ สำหรับตัวของหะดีษนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเมื่อกล่าวถึงหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับกีฬายกน้ำหนัก (ดูในหน้า 208)

แข่งขันการใช้อาวุธประเภทที่ใช้ยิง ทั้งยิงธนู และ ยิงปืน ตามทัศนะของปราชญ์กฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ แต่ในส่วนของมัชฮับหะนะฟีเห็นว่า นอกจากสิ่งที่อนุมัติโดยปราชญ์กฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ในกีฬาทั้งสามประเภทข้างต้นแล้ว การแข่งขันวิ่งก็เป็นสิ่งที่อนุมัติเช่นเดียวกัน (al-Kasaniy,nd:8/3878)

(2) สินรางวัลหรือสิ่งตอบแทนการแข่งขันที่กำหนดให้แก่ผู้ชนะ หรือสิ่งของที่วางเป็นเดิมพันนั้น ต้องมาจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของผู้เข้าร่วมการแข่งขัน หรือมาจากบุคคลที่ 3 ที่มีได้เข้าร่วมการแข่งขัน ซึ่งอาจจะมาจากผู้นำหรือผู้ปกครองหรือบุคคลธรรมดาก็ได้⁶² เช่นผู้ออกหรือผู้ให้รางวัลซึ่งเป็นหนึ่งในจำนวนผู้เข้าร่วมการแข่งขันกล่าวว่า “ถ้าหากท่านสามารถชนะฉันในการแข่งขันครั้งนี้ได้ ท่านจะได้รับสิ่งนั้น สิ่งนี้(ระบุ)จากฉัน หรือ ฉันจะต้องให้สิ่งนั้นสิ่งนี้แก่ท่าน แต่ถ้าหากฉันเป็นฝ่ายชนะท่านในการแข่งขัน ท่านไม่ต้องเสียหรือให้สิ่งใดๆแก่ฉันทั้งสิ้น” หรือในกรณีที่ผู้นำหรือผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้ออกรางวัลกล่าวว่า “ผู้ใดชนะเลิศในการแข่งขันครั้งนี้ เขาจะได้รับรางวัลจากกองคลัง หรือจากฉัน ซึ่งเป็นเงินจำนวนเท่านั้น เท่านี้ (ระบุ)” เพราะเนื่องจากกรณีต่างๆเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นการพนัน แต่เป็นการให้สิ่งตอบแทนหรือรางวัลในรูปของสินน้ำใจหรือค่าจ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเตรียมความพร้อมและเสริมสร้างความชำนาญซ้ำของในศิลปะการรบ

(3) ต้องเป็นการแข่งขันในสิ่งที่มีความเป็นไปได้ของโอกาสที่จะเป็นฝ่ายแพ้หรือเป็นฝ่ายชนะ ส่วนกรณีที่รู้กันเป็นปกติว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือคนหนึ่งคนใดที่ได้ร่วมการแข่งขันนั้น ไม่มีโอกาสที่จะเป็นฝ่ายชนะอย่างแน่นอน หรือเขาต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างแน่นอน ในกรณีเช่นนี้ไม่เป็นที่อนุมัติให้มีการแข่งขัน ทั้งนี้เนื่องจากความหมายของการสนับสนุนส่งเสริมการแข่งขันในรูปแบบนี้จะไม่เกิดขึ้นจริง ดังนั้นมันจึงกลายเป็นการพนันที่จำเป็นต้องจ่ายทรัพย์สินให้กับผู้อื่นด้วยเงื่อนไขที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง

(4) ผู้เข้าแข่งขันทุกคนมีความรู้และทราบในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องทรัพย์สินหรือของรางวัล ซึ่งถูกวางเป็นเดิมพันหรือเงื่อนไขของการแข่งขัน รวมทั้งรู้อย่างชัดเจนโดยทั่วกันถึงจุดเริ่มต้นและจุดเข้าเส้นชัยของการแข่งขัน ตลอดจนรู้ถึงการเจาะจงชนิดของม้าของผู้เข้าร่วมการแข่งขันทั้งสองฝ่าย

2.5.3 องค์ประกอบของการทำสัญญาข้อตกลงในการแข่งขันกีฬา

ในการทำสัญญาข้อตกลงการแข่งขันมีองค์ประกอบเช่นเดียวกับการทำสัญญาข้อตกลงอื่นๆ องค์ประกอบเหล่านั้นคือ

1. คู่ทำสัญญา

- ได้แก่ ผู้เข้าแข่งขันทั้งสองฝ่าย ในกรณีที่ผู้เข้าแข่งขันเพียงคนเดียวส่วนอีกคนหนึ่งนั้นไม่ได้เข้าร่วมแข่งขันด้วย กรณีนี้ถือเป็นการว่าจ้างเงินรางวัล

⁶² ทั้งนี้เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งทางทัศนะของบรรดาอุละมาอ์(คิลาฟ) เพราะประเด็นการให้สินรางวัลในรูปแบบดังกล่าวข้างต้นบรรดาอุละมาอ์มีความเห็นที่สอดคล้องและไม่มีการขัดแย้งกัน(ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวในลำดับต่อไป)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการแข่งขัน

- เครื่องมือในที่นี้มีความแตกต่างกันตามชนิดกีฬาที่ทำการแข่งขัน ถ้าเป็นการแข่งขันกรีฑาเครื่องมือก็คือเท้ากับความทุ่มเทพยายามอย่างสุดความสามารถของนักกีฬาในการวิ่งหรือการแข่งขัน ถ้าเป็นการแข่งขันม้า เครื่องมือก็คือม้าแข่งนั่นเอง

3. ถ้อยคำ

- ถ้อยคำหมายถึง คำเสนอ () และคำสนอง () เช่นคนหนึ่งคนใดกล่าวแก่อีกฝ่ายหนึ่งว่า “คุณมาร่วมแข่งขันยิงธนูกับฉันไหม?” หรือ “คุณจะแข่งกีฬานั้น กีฬานี้ (ระบุ) กับฉันไหม?” และอีกฝ่ายหนึ่งตอบว่า “ตกลง ฉันยินดีจะทำการแข่งขันกับคุณ” หรือ “ตกลงฉันจะแข่งกับคุณ” เป็นต้น

4. สถานที่แข่งขัน

- คือสถานที่ดำเนินการแข่งขันที่มีความเหมาะสมกับชนิดกีฬาที่จะทำการแข่งขัน

5. รางวัล

- คือสิ่งของที่มอบให้แก่ผู้ชนะการแข่งขัน ซึ่งองค์ประกอบข้อนี้มีเฉพาะบางชนิดกีฬาเท่านั้น (al- Shathriy, 2000:48)

2.5.4 ประเภทของการทำสัญญาตกลง

การทำสัญญาตกลงต่างๆสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่

1- การทำสัญญาตกลงเชิงบังคับ () หมายถึงสัญญาที่ผู้ทำฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถยกเลิกได้เว้นแต่มีสาเหตุที่ศาสนานุญาต เช่นการซื้อขายเป็นต้น

2- สัญญาตกลงเชิงไม่บังคับ () หมายถึงสัญญาที่สามารถยกเลิกได้โดยไม่มีเงื่อนไข เช่นข้อตกลงในการเป็นตัวแทน () (al-Rafi'iy,1997:12/190)

พื้นฐานเดิมของสัญญาตกลงการแข่งขันเป็นสัญญาเชิงไม่บังคับมิใช่สัญญาเชิงบังคับ บรรดาปราชญ์กฎหมายอิสลามต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าหากเป็นสัญญาการแข่งขันที่ไม่มีการมอบสิ่งของเงินรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน สัญญาตกลงนั้นเป็นสัญญาเชิงไม่บังคับ ทั้งนี้เพราะเป็นสัญญาที่ไม่มีโทษหรืออันตรายสำหรับผู้เข้าแข่งขันทั้งสองฝ่ายที่จะยกเลิกมัน

แต่นักกฎหมายเหล่านั้นมีความเห็นที่ขัดแย้งกันในประเด็นที่ว่า หากเป็นการแข่งขันที่มีการกำหนดสิ่งของเงินรางวัลเป็นสิ่งตอบแทนหรือมีการเดิมพัน สัญญาตกลงนั้นจะถือเป็นสัญญาเชิงบังคับ () หรือเป็นสัญญาเชิงอนุโลม ()

ในทัศนะของผู้วิจัยการทำสัญญาตกลงการแข่งขันที่มีการออกให้สิ่งของเงินรางวัลเป็นสิ่งตอบแทนจัดเป็นสัญญาตกลงเชิงบังคับ ทั้งนี้เพราะการยกเลิกสัญญาตกลงนั้นถือเป็นการทำลายหรือ

เป็นการทำให้เจตนาธรรมของการทำข้อตกลงเป็น โหมะซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามเว้นแต่ได้รับความยินยอมจาก คู่กรณี(ดู al-Rafi'iy,1997:12/191)

2.5.5 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับผู้ทำสัญญาตกลงการแข่งขันทั้งสองฝ่าย

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับผู้ทำสัญญาตกลงการแข่งขันทั้งสองฝ่ายมีดังนี้

1- ผู้ทำสัญญาตกลงทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความสามารถในการจัดการดูแลทรัพย์สิน และ รับผิดชอบตนเองได้ เพราะเหตุนี้จึงถือว่าการทำสัญญาตกลงของผู้วิกลจริต หรือเด็กเล็กที่ไร้เดียงสาหรือ ไร้วิจารณญาณจึงเป็นสิ่งที่ใช้ไม่ได้

2- ผู้ทำสัญญาตกลงทั้งสองฝ่ายจะต้องกระทำด้วยความสมัครใจ ไม่มีผู้ใดบังคับขู่เข็ญ (al-Rafi'iy,1997:12/191)

อนึ่ง อุละมาฮ์บางส่วนของมัซฮับมาลิกียะฮ์ได้วางเงื่อนไขว่าผู้เข้าร่วมการแข่งขันทุกคน ต้องตั้งเจตนาในการแข่งขันเพื่อให้ร่างกายเข้มแข็งและเป็นการฝึกฝนการรบเพื่อผลของความยุติธรรมและ พิทักษ์ปกป้องศาสนา (al-Kashnawiy,n.d.3/382)

2.5.6 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือที่ใช้ในการแข่งขัน

เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันควรมีลักษณะดังนี้

1-เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันได้ เช่น ม้า อูฐ หรือคันทนู และลูกศร เป็นต้น

2-กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการแข่งขันให้ชัดเจนโดยการดูด้วยตาหรือโดยการ บรรยายคุณลักษณะที่ชัดเจนของเครื่องมือชิ้นนั้น

3-เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันต้องเป็นชนิดเดียวกัน

4-เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันต้องเป็นประเภทเดียวกัน ทั้งนี้เพราะหาก เป็นการแข่งขันในประเภทที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมันจะมีสภาพเหมือน เครื่องมือต่างชนิดกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันระหว่างผู้เข้าร่วมการแข่งขัน

5-มีโอกาสในการเข้าเส้นชัยหรือได้รับชัยชนะที่เท่าเทียมกัน (al-Shathriy, 2000:56)

2.5.7 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับสถานที่

เงื่อนไขการแข่งขันที่เกี่ยวข้องกับสถานที่มีดังนี้

1- กำหนดระยะทางการแข่งขันที่แน่นอนและชัดเจน เช่น ระยะบुरुยะทางเป็นเมตรหรือ กิโลเมตร เป็นต้น

2-กำหนดจุดเริ่มต้นหรือจุดออกตัวรวมทั้งจุดเข้าเส้นชัยให้ชัดเจนทั้งนี้เพื่อป้องกันความ ขัดแย้งอันอาจจะเกิดขึ้นในภายหลัง

3-ระยะทางการแข่งขันมีความเหมาะสมกับชนิดของสัตว์หรือพาหนะที่ทำการแข่งขัน

4-ระยะทางจากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดเข้าเส้นชัยมีความเท่าเทียมกัน

5-ผู้เข้าแข่งขันทุกคนมุ่งหน้าไปยังจุดหมายเดียวกัน(al- Shathriy, 2000:59)

2.5.8 เงื่อนไขด้านสินรางวัล หรือสิ่งตอบแทนสมนาคุณ

เงื่อนไขการแข่งขันด้านสินรางวัลหรือสิ่งสมนาคุณมีดังนี้

1-เงินรางวัลหรือของตอบแทนต้องเป็นที่ทราบกันระหว่างผู้เข้าร่วมการแข่งขันทุกคน กล่าวคือทราบในจำนวนหรือคุณลักษณะของสิ่งของสินรางวัลนั้น โดยการดูหรือฟังด้วยตนเอง

2-ต้องเป็นสิ่งที่มีความชอบด้วยกฎหมายและตามประเพณีนิยม ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้นำสุกร(หมู) สุนัข(หมา) และสัตว์ประเภทมีพิษและน่ารังเกียจต่างๆมาเป็นของรางวัล

3-ต้องเป็นสิ่งที่ศาสนานุญาต มิใช่สิ่งหะรอม เช่น สิ่งของที่ได้มาจากการขโมย หรือจากการปล้น เป็นต้น

4-ผู้ที่เข้าเส้นชัยในลำดับแรก ต้องได้รับสิ่งของหรือเงินรางวัลในจำนวนที่ไม่น้อยกว่าผู้เข้าเส้นชัยในลำดับรอง

5-ปลอดจากรูปแบบของการพนัน ซึ่งอาจทำได้โดยการให้ผู้นำหรือคนนอกเป็นผู้ให้รางวัล ทั้งนี้เพราะการหลอกลวง หรือนำตนเองให้ปลอดรอดพ้นจากประเด็นปัญหาที่บรรดาประชาญ์กฎหมายอิสลามมีความเห็นที่ขัดแย้งกันเป็นสิ่งที่ควรกระทำ⁶³

6-ต้องเป็นการแข่งขันเฉพาะในเกมส์กีฬาที่ศาสนานุญาตให้มีการมอบของรางวัลได้เท่านั้น (al- Shathriy, 2000:64)

2.6 การให้และการรับสินรางวัลหรือสิ่งสมนาคุณในการแข่งขัน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการแข่งขันในอิสลามมี 2 ประเภท ประเภทแรกคือการแข่งขันที่ไม่มีสินรางวัล สิ่งของสมนาคุณหรือการเดิมพัน และประเภทที่ 2 คือการแข่งขันที่มีสินรางวัล สิ่งของสมนาคุณหรือมีการเดิมพัน และในส่วนของ การแข่งขันที่อนุมัติให้มีการให้และให้มีการรับสินรางวัล สิ่งของสมนาคุณ หรือมีการเดิมพัน มีด้วยกันหลายกรณีดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

2.6.1 การให้และการรับสินรางวัลหรือสิ่งสมนาคุณจากผู้นำหรือจากผู้ปกครอง

⁶³ ดังหลักเกณฑ์ที่ว่า (- -) หมายถึงการนำตนเองออกจากประเด็นปัญหาที่อุลละมาอ์มีความเห็นที่ขัดแย้งกันสู่ประเด็นที่พวกเขาไม่มีความเห็นที่ขัดแย้งกันเป็นสิ่งที่พึงกระทำยิ่ง (ดูเงื่อนไขของหลักเกณฑ์นี้ใน Ibn al-Subkiy,1991 :111)

ในกรณีนี้ผู้นำหรือผู้ปกครองเป็นผู้ออกหรือผู้ให้สินรางวัลหรือสิ่งของสมนาคุณแก่ผู้ชนะการแข่งขัน เช่นผู้นำหรือผู้ปกครองกล่าวแก่ผู้เข้าร่วมการแข่งขันว่า “ผู้ใดเป็นผู้ชนะเลิศในการแข่งขันครั้งนี้ เขาจะได้รับรางวัลสมนาคุณจากกองคลังเป็นจำนวนเท่านั้น เท่านี้(ระบุ)” หรือกล่าวว่า “ผู้ใดเป็นผู้ชนะเลิศเขาจะได้รับรางวัลหรือสิ่งสมนาคุณจากฉันจำนวนเท่านั้น เท่านี้ (ระบุ)” ส่วนเงินหรือทรัพย์สินที่ผู้นำหรือผู้ปกครองออกให้เป็นค่าตอบแทนหรือสินรางวัลแก่ผู้ชนะเลิศนั้นต้องเป็นเงินจากกองคลังในส่วนที่ได้กำหนดไว้เพื่อใช้ในกิจการเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือสาธารณะประโยชน์ หรืออาจจะเป็นเงินหรือทรัพย์สินส่วนตัวของผู้นำหรือผู้ปกครองเองก็ได้

การให้สิ่งของสมนาคุณหรือสินรางวัลโดยผู้นำหรือผู้ปกครองในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นที่อนุมัติ ทั้งนี้เนื่องจากการส่งเสริมการฝึกฝนและการบังคับใช้ม้าหรือยานพาหนะ ซึ่งจัดเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อมุสลิมในการป้องกันตนเองจากการถูกรุกรานจากศัตรู ดังนั้นจึงอนุญาตให้อิมามหรือผู้ปกครองนำเงินจากกองคลังในส่วนดังกล่าวมาใช้ เนื่องจากเป็นการใช้จ่ายทรัพย์สินในหนทางการภักดีต่ออัลลอฮ์(ﷻ) ซึ่งอุละมาอ์ส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นสิ่งที่อนุญาตให้กระทำได้ (Ibn Taimiyah,n.d.22/28)

2.6.2 การให้หรือออกของรางวัล หรือสิ่งสมนาคุณโดยบุคคลนอก

ความหมายของบุคคลนอกในที่นี้คือ ผู้ที่มีได้เข้าร่วมทำการแข่งขันด้วย เช่นผู้ออกหรือผู้ให้สินรางวัลหรือสิ่งสมนาคุณกล่าวแก่ผู้ร่วมทำการแข่งขันว่า “ผู้ใดชนะเลิศการแข่งขันในครั้งนี้ เขาจะได้รับสิ่งของหรือรางวัลจากฉันเป็นจำนวนเท่านั้น เท่านี้ (ระบุ)” ซึ่งรูปแบบการให้หรือการออกสิ่งของสมนาคุณหรือสินรางวัลในลักษณะนี้เป็นที่อนุมัติตามทัศนะของอุละมาอ์ทั้งสี่มัซฮับ (ดู al-Bahutiy, n.d., 1366 h.:4/40. al-Rahibaniy, n.d.: 3/706. al -Shirazy,1 /413. al-Ramliy, n.d.:8/29. al-Hathtab,n.d.:3/39. Muhammad -Ulaish,n.d. :1/771. al-Kasaniy, n.d.:8 /3875)

2.6.3 การออกหรือการให้สินรางวัล หรือสิ่งของสมนาคุณโดยผู้เข้าร่วมการแข่งขันคนใดคนหนึ่ง

รูปแบบของการออกหรือการให้สินรางวัลในลักษณะนี้ ตัวอย่างเช่น ผู้เข้าแข่งขันคนหนึ่งคนใดกล่าวแก่ผู้เข้าร่วมการแข่งขันคนอื่นๆว่า “พวกท่าน (หรือท่าน) มาร่วมทำการแข่งขันกับฉันไหม? ถ้าหากพวกท่าน(หรือท่าน)สามารถชนะฉันได้ ฉันจะให้สินรางวัลแก่ท่านเป็นจำนวนเท่านั้น เท่านี้ (ระบุ)” เป็นต้น

2.6.4 หุ้ก่มการให้ของรางวัล หรือสิ่งสมนาคุณโดยผู้เข้าร่วมการแข่งขันคนใดคนหนึ่ง

ปราชญ์กฎหมายอิสลามมีทัศนะที่แตกต่างกันในเรื่องนี้ ซึ่งจำแนกได้ 3 ทัศนะด้วยกัน ดังนี้คือ

ทัศนะที่ 1

เห็นว่ากรออกหรือการให้สินรางวัลหรือสิ่งสมนาคุณโดยผู้เข้าร่วมการแข่งขันคนใดคนหนึ่งเป็นสิ่งที่อนุมัติ เป็นทัศนะของมัซฮับหะนะฟี (al-Kasaniy , n.d.:8/3879) ชาฟีอี (al-Shiraziyy,n.d.:1/413) หัมบะลี (Ibrahim bin Duaiyan,,n.d.:1/426) และเป็นทัศนะหนึ่งของมัซฮับมาลิกี (abi Abdullah al-Hattab,n.d.:3/391)

ทัศนะที่ 2

เห็นว่าอนุมัติให้ผู้เข้าแข่งขันคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ออกสินรางวัลหรือสิ่งสมนาคุณ แต่มีเงื่อนไขว่าหากผู้เข้าแข่งขันคนใดคนหนึ่งไม่ใช่ผู้ออกสินรางวัลหรือสิ่งของสมนาคุณเป็นผู้ชนะเลิศการแข่งขัน สิ่งของหรือสินรางวัลนั้นย่อมเป็นของผู้ชนะการแข่งขันคนนั้นไป แต่ถ้าหากผู้ออกสินรางวัลหรือสิ่งของสมนาคุณเป็นผู้ชนะเลิศเอง รางวัลนั้นจะตกเป็นของผู้เข้าร่วมการแข่งขันที่ได้ลำดับรองลงมาจากเขา และถ้าหากผู้ใดออกหรือให้รางวัลโดยตั้งเงื่อนไขว่ารางวัลนั้นจะกลับมายังตัวของเขาก็คงหากว่าเขา(ผู้ออกรางวัล)เป็นผู้ชนะเลิศ ในกรณีนี้ถือว่าเงื่อนไขดังกล่าวนั้นเป็นโมฆะใช้ไม่ได้ เป็นทัศนะของอุละมาอ์มัซฮับมาลิกีส่วนใหญ่ (al-Kashnawiy,n.d.:3/313)

ทัศนะที่ 3

เห็นว่ากรออกหรือการให้สินรางวัลหรือสิ่งของสมนาคุณโดยผู้เข้าร่วมการแข่งขันคนใดคนหนึ่งเป็นที่ต้องห้ามในทุกกรณี เป็นหนึ่งในทัศนะที่รายงานจากท่านอิมามมาลิก (al -Irakiyy,1354 h.,:7/242)

เหตุผลทัศนะที่ 1

เหตุผลของนักวิชาการที่เห็นว่ากรออกรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันคนใดคนหนึ่งเป็นที่อนุมัติ ซึ่งเป็นทัศนะของอุละมาอ์ส่วนใหญ่ มีดังนี้

(1) เมื่อการออกรางวัลโดยบุคคลนอกเป็นที่อนุมัติ ดังนั้นจึงถือว่าผู้เข้าร่วมการแข่งขันย่อมมีสิทธิเหนือกว่าพวกเขาในการออกสินรางวัล ทั้งนี้เพราะผู้เข้าร่วมการแข่งขันนั้นเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการแข่งขันโดยตรง

(2) เพราะผู้เข้าแข่งขันคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ที่ถูกเจาะจงในการแข่งขัน ดังนั้นการออกหรือการให้สินรางวัลโดยพวกเขาจึงถือเป็นสิ่งที่อนุมัติเช่นเดียวกับกรณีการออกสินรางวัลโดยผู้นำหรือผู้ปกครอง

(3) เพราะการออกหรือการให้สินรางวัลในลักษณะดังกล่าว เป็นการกระทำที่ปราศจากความคลุมเครือในเรื่องของการพนัน กล่าวคือคนที่คนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสนอตัวที่จะออกรางวัลในการแข่งขันย่อมถือว่าเป็นการให้โดยสมัครใจที่ไม่มีผลเกี่ยวข้องกับการได้หรือการเสียในเชิงการพนัน และไม่มี ความคลุมเครือในเรื่องการพนันเพราะให้โดยบุคคลคนเดียว บุคคลอื่นๆที่ร่วมแข่งขันไม่ได้มี

ส่วนร่วมในการออกสินรางวัลจะนั้นจึงถือได้ว่าการแข่งขัน โดยมีการออกสินรางวัลในลักษณะดังกล่าว ปลอดภัยจากการพนัน

(4) การออกสินรางวัลในลักษณะดังกล่าวนั้นเป็นการสนับสนุนส่งเสริมการเตรียมความพร้อมในการทำศึกด้วยทรัพย์สินของตนเองจึงเป็นสิ่งที่กระทำได้ ทั้งนี้โดยเทียบเคียงกับการให้หรือการออกสินรางวัลโดยผู้นำ ทั้งยังเป็นสิ่งที่เหมาะสมและสมควรกว่า เพราะเป็นการฝึกการให้ทรัพย์สินของตนเองในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ส่วนการออกสินรางวัลโดยอิมามหรือผู้นำ เป็นการใช้จ่ายทรัพย์สินของส่วนรวม เป็นสิ่งที่กระทำได้โดยภาพรวม ซึ่งก็คือทรัพย์สินที่ได้จากการทำสงคราม(เจาะนีมะฮฺ) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่กระทำได้ ด้วยเหตุนี้การออกสินรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันคนใดคนหนึ่งจึงเป็นสิ่งที่มีความเหมาะสม และเป็นสิ่งที่สมควรได้รับการอนุมัติ

(5) หลักฐานจากหะดีษที่ว่า

(())

ความว่า “ผู้ศรัทธานั้นย่อมอยู่ภายใต้เงื่อนงำที่พวกเขาได้วางไว้”

(บันทึกโดย Abu Daud,n.d.:3594)

เหตุผลทัศนะที่ 2

เป็นทัศนะส่วนใหญ่ของอุละมาอ์มัซฮับมาลิกีย์ที่เห็นว่า ผู้ออกสินรางวัลไม่สามารถที่จะเอาของรางวัลกลับคืนมาเป็นของตนในกรณีที่เขาเป็นผู้ชนะเลิศ แต่ของรางวัลนั้นควรจะตกเป็นของผู้เข้าแข่งขันที่ได้ลำดับรองลงมาจากเขา ซึ่งถ้าหากของรางวัลที่เขาเป็นผู้ออกให้นั้นกลับคืนมายังตัวเขาอีกก็จะมีลักษณะเป็นการพนัน ดังนั้นการออกหรือการให้สินรางวัลในลักษณะนี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องห้าม

เหตุผลทัศนะที่ 3

เหตุผลของนักวิชาการที่เห็นว่า การออกหรือการให้สินรางวัลหรือสิ่งของสมนาคุณ โดยผู้เข้าร่วมการแข่งขันคนใดคนหนึ่งเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในทุกกรณี ซึ่งเป็นทัศนะหนึ่งที่รายงานจากท่านอิมามมาลิก มีดังนี้

- เพราะการกระทำดังกล่าวนั้นจัดอยู่ในรูปแบบของการพนันที่ต้องห้ามในศาสนา กล่าวคือการออกสินรางวัลในลักษณะที่วานี้ถึงแม้จะมีการสมัครใจจากบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ยังถือว่ามีผลในเชิงเสียหรือมีผลในเชิงได้อยู่ จึงถือว่าความหมายของการพนันยังคงมีอยู่ เพราะการได้หรือเสียที่วานี้ ยืนอยู่บนพื้นฐานที่ไม่แน่นอนและเป็นศูนย์อยู่

2.6.5 การมีส่วนร่วมในการออกรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันทุกคน

การออกสินรางวัลในลักษณะนี้ก็คือผู้เข้าแข่งขันทุกคนต้องออกเงินหรือทรัพย์สินส่วนหนึ่งตามที่ได้ตกลงกันเพื่อจัดเป็นสินรางวัลสำหรับผู้ชนะการแข่งขัน

ทัศนะของอุละมาอ์ในเรื่องนี้

ในกรณีดังกล่าวนี้อุละมาอ์มีความเห็นที่แตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 4 ทัศนะดังนี้

ทัศนะที่ 1

เห็นว่าการออกรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันทุกคนมีส่วนร่วมไม่เป็นที่อนุมัติ นอกจากต้องมีมุหัลลัล⁶⁴ เข้าร่วมการแข่งขันด้วย ซึ่งเป็นทัศนะของมัชฮับหะนะฟี (al-Kasaniy , n.d.:8/3879) ชาฟีอี (al-Kuhjiy,n.d.:4/439) บางส่วนของมัชฮับมาลิกีย์ (Ibn Abd al-barr,n.d.:1/493) และเป็นทัศนะของอุละมาอ์หัมบะลีจำนวนมาก (Ibn Qudamah,n.d.:2/340)

สำหรับมุหัลลัลนั้นต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (1) เขาต้องไม่ออกค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้นในการแข่งขัน
- (2) เขาต้องรับเอาสินรางวัลหรือสิ่งตอบแทนนั้นในกรณีที่เขาเป็นผู้ชนะเลิศ
- (3) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันของเขาต้องมีความทัดเทียมกับเครื่องมือของผู้เข้าแข่งขันคนอื่นๆ

(4) เขามีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการแข่งขันเท่ากับผู้เข้าแข่งขันคนอื่นๆ

(5) เครื่องมือที่ใช้ในการแข่งขันของเขานั้นต้องเป็นที่รู้จักกัน

ทัศนะที่ 2

เห็นว่าอนุมัติให้มีการออกสินรางวัลหรือสิ่งของสมนาคุณ โดยผู้ร่วมการแข่งขันทุกคน ถึงแม้ไม่มีมุหัลลัลเข้าร่วมแข่งขันด้วยก็ตาม เป็นทัศนะของปราชญ์กฎหมายอิสลามรุ่นหลังของมัชฮับหัมบะลีเช่นอิบนุตัยมียะฮฺ (Ibn Taimiyah,1369 h.:160) และอิบนุ อัลก็อยยิม (Ibn al-Qaiyim,n.d.:20)

ทัศนะที่ 3

เห็นว่าไม่อนุมัติให้มีการออกสินรางวัลหรือสิ่งของสมนาคุณ โดยผู้ร่วมการแข่งขันทุกคน ถึงแม้จะมีหรือไม่มีมุหัลลัลเข้าร่วมการแข่งขันด้วยก็ตาม เป็นทัศนะของอุละมาอ์ส่วนมากตามแนวทางมัชฮับมาลิกีย์ (al-Kashnawiy,n.d.:1/271)

ทัศนะที่ 4

เห็นว่าการออกสินรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันทุกคนมีส่วนร่วมไม่เป็นที่อนุมัติ นอกจากต้องมีมุหัลลัลเข้าร่วมแข่งขันด้วย ซึ่งมีเงื่อนไขว่าเมื่อมุหัลลัลเป็นผู้ชนะการแข่งขันเขาก็จะได้รับของรางวัลนั้นไป แต่ถ้าผู้ออกรางวัลคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ชนะเลิศ เขาก็จะไม่ได้รับสินรางวัลใดๆนอกจากใน

⁶⁴ หมายถึงบุคคลที่3 ที่เข้าร่วมการแข่งขันโดยที่เขาไม่ต้องออกทรัพย์สินหรือของรางวัลใดๆ ซึ่งถ้าหากเขาเป็นผู้ชนะเลิศการแข่งขันเขาก็จะได้รับของรางวัลนั้นไป ถ้าหากเขาแพ้ก็ไม่ต้องเสียสิ่งใดๆไป ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่ามุหัลลัลนั้นต้องมีความสามารถในการแข่งขันที่ทัดเทียมกับผู้เข้าแข่งขันคนอื่นๆ คือเขามีโอกาสที่จะแพ้หรือชนะเท่ากับผู้เข้าแข่งขันคนอื่นๆ

สิ่งที่เขาได้ออกหรือให้ไปเท่านั้น (เขาจะรับคืนเฉพาะของที่เขาได้ออกหรือให้ไปเป็นสินรางวัลเท่านั้น) เป็นทัศนะของอุละมาอ์มัซฮับชาฟีอี (Solih al-Azhariy,n.d.:1/27) ส่วนหนึ่ง

หลักฐานและเหตุผลของกลุ่มที่ 1

หลักฐานและเหตุผลของนักวิชาการที่เห็นว่าการออกรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันทุกคนมีส่วนรวมไม่เป็นที่อนุมัตินอกจากต้องมีหัตถ์ลัดเข้าร่วมการแข่งขันด้วย มีดังนี้

(1) หะดีษของท่านนบี (ﷺ)ที่ว่า

)

((

ความว่า “ผู้ใดนำมาเข้าแข่งขัน ระหว่างม้าสองตัวในขณะที่เขาไม่มั่นใจว่าจะได้รับชัยชนะ ถือว่ามันไม่ใช่การพนัน และผู้ใดที่นำมาเข้าแข่งขันระหว่างม้าสองตัวในสภาพที่เขามั่นใจว่าเขาจะเป็นผู้แพ้ ถือว่าเป็นการพนัน” (บันทึกโดย Abu Daud,n.d.: 2579)

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การแข่งขันที่มีการออกรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันทุกคนไม่เป็นที่อนุมัตินอกจากต้องมีหัตถ์ลัดเข้าร่วมการแข่งขันด้วยเท่านั้น

(2) หะดีษของท่านนบี (ﷺ)ที่ว่า

:))

-

-

((

ความว่า “ม้านั้นมีสามชนิด คือม้าของผู้ทรงเมตตา ม้าของมนุษย์และม้าของชัยฏอนสำหรับม้าของผู้ทรงเมตตานั้นคือม้าที่ถูกล้ามไว้เพื่อใช้งานในหนทางของอัลลอฮ์(ﷻ) ดังนั้นอาหารของมันจึงถือเป็นบุญกุศล มูลของมันถือเป็นบุญกุศลปัสสาวะของมันก็ถือเป็นบุญกุศล-และท่านนบี(ﷺ) ได้กล่าวในสิ่งที่อัลลอฮ์(ﷻ) ทรงประสงค์ (อีกหลายอย่าง) สำหรับม้าของชัยฏอนคือม้าที่ใช้สำหรับการเดิมพันหรือสำหรับใช้ในการพนัน ดังนั้นราคาของมันจึงถือเป็นบาปการควบจีมันก็ถือเป็นบาปส่วนม้าของมนุษย์นั้นคือม้าที่ใช้ขวนขวายเพื่อปากท้อง (เลี้ยงเพื่อขายหรือใช้สำหรับทำมาหากิน) และมันเป็นสิ่งป้องกันความยากเข็ญ”

ความว่า “ท่านนบี (ﷺ) ได้ทำการแข่งมวยปล้ำกับเขา (รูกานะฮฺ) ซึ่งเขาได้กล่าวว่า“เรามาเดิมพันด้วยแกะคนละตัวกันไหม?” ท่านนบี (ﷺ) ก็ตอบตกลง) และปรากฏว่าท่านนบี(ﷺ)สามารถคว้าเขาลงพื้นได้เขาจึงกล่าวว่า“ขอให้ฉันแก้มือ อีกครั้ง เกิด”ท่านนบี(ﷺ) ก็สามารถคว้าเขาลงได้เป็นครั้งที่สองเขากล่าวได้กล่าวอีกว่า“ขอให้ฉันแก้มืออีกครั้งเกิด” ท่านนบี(ﷺ)ก็สามารถคว้าเขาลงได้เป็นครั้งที่สาม หลังจากนั้นเขาได้กล่าวขึ้นว่า “ฉันจะบอกกับครอบครัวของฉันอย่างไรดี แกะตัวหนึ่งถูกหมาป่ากินไปอีกตัวหนึ่งได้วิ่งหนี แต่ตัวที่สามเล่า?” ท่านนบี (ﷺ) ได้กล่าวว่า “เรามีได้มาชุมนุมแข่งมวยปล้ำกับท่าน เพื่อต้องการเอาสิ่งใดจากตัวท่านหรือ ท่านจงเอาแกะของท่านคืนไปเถิด”⁶⁵

หะดีษข้างต้นแสดงว่าการเดิมพันได้เกิดขึ้นระหว่างทั้งสองฝ่าย ดังที่ได้ถูกระบุไว้ใน
หะดีษ () ความว่า “เดิมพันด้วยแกะคนละตัวไหม?”

(2) หะดีษที่รายงานจากอับนุอับบาสว่า

:

:

((

ความว่า “พวกชาวกรอยซ์ได้กล่าวแก่ท่านอบูบักรว่า : สหายของท่าน (หมายถึงท่านนบี(ﷺ))อ้างว่าพวกโรมจะชนะพวกเปอร์เซียในเวลาเพียงไม่กี่ปี.. เรามาพนันกันในเรื่องดังกล่าวไหม? ท่านอบูบักรจึงกล่าวว่า: ตกลง ดังนั้นอบูบักรและพวกมุชรีกินจึงได้พนันกัน และได้วางทรัพย์สินเป็นเดิมพัน” (บันทึกโดยal-Tirmidhiy,n.d.:3194)

(3) ท่านอียาฏ อัลอัชอะรี⁶⁶ ได้รายงานจาก:ท่านอบูอับดุลอะฮ์⁶⁷ว่า

⁶⁵ หะดีษอ้างแล้วหน้า 49

⁶⁶ คืออียาฏนุอัมร์อัลอัชอะรี ท่านอับนุฮิบบานกล่าวว่าท่านเป็นเศาะหะบะฮฺ ส่วนท่านอัลบะฆะละวีก็กล่าวว่ามีความคลุมเครือในความเป็นเศาะหะบะฮฺของท่าน และท่านอับนุอะบีหะดีมกล่าวว่าท่านเป็นดาบียี (al-Asqalaniy1995:4/629)

⁶⁷ อบูอับดุลอะฮ์มีชื่อจริงว่าอามีรุบุตรอับดุลลอฮฺบุตรอัลญุรอรุฮฺเป็นเศาะหะบะฮฺผู้ได้รับการขนานนามว่าผู้ซื่อสัตย์แห่งประชาชาตินี้ ท่านเป็นหนึ่งในจำนวนชาวสวรรค์ที่ได้รับการรับรองจากท่านนบี เสียชีวิตปี ฮ.ศ.18 (al-Asqalaniy1995:7/225)

: : :))
:
((

ความว่า “(ท่านอบูอับดุลอะฮ์ได้กล่าวว่า) มีผู้ใดจะแข่งม้าพนันกับฉันบ้าง?”
ชายหนุ่มคนหนึ่งจึงกล่าวขึ้นว่า “ฉันเอง ถ้าหากท่านไม่เคื่องโครธ” ท่าน
(อียาฎ)กล่าวว่า: ปรากฏว่าชายหนุ่มคนนั้นก็เอาชนะเขา(อบูอับดุลอะฮ์)ได้
ท่าน(อียาฎ)กล่าวอีกว่า: และฉันเห็นมวยผมทั้งสองข้างของอบูอับดุลอะฮ์
แกว่งไกวไปมาบนหลังของเขา ในขณะที่เขากำลังควมม้าพนันธำหรับ
ตามหลังหนุ่มคนนั้น” (บันทึกโดย al-Tabaraniy1985:362)

หากสังเกตจากหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าไม่ได้มีการกล่าวถึงบุคคลที่สามหรือ
มุหัลลัตแต่อย่างใด ซึ่งถ้าหากมันเป็นเงื่อนไขของการแข่งขันที่มีการเดิมพันจริงก็น่าจะมีการกล่าวถึง
เพราะถือเป็นเรื่องสำคัญมาก

(4) ท่านอิบนุญะมียะฮ์ (อ้างใน Ibn al-Qaiyim,n.d.:21) กล่าวว่า : ฉันไม่รู้เลยว่า
ระหว่างเศาะหาบะฮ์มีการขัดแย้งกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการแข่งขันที่มีเดิมพันว่าต้องมีมุหัลลัต
ร่วมแข่งขันด้วย ทั้งนี้เพราะไม่มีการบันทึกจากพวกเขาในเรื่องที่ว่ามุหัลลัตนั้นเป็นเงื่อนไขของการ
เดิมพันเลยแม้แต่คนเดียว ในขณะที่พวกเขามีการแข่งขันยิงธนูและมีการเดิมพันกันอยู่ทั่วไป แต่สิ่งที่ถูก
บันทึกไว้กลับเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสิ่งนั้น แท้จริงแล้วได้มีชายคนหนึ่งพูดต่อหน้าท่านญาบิรบุตรซัยด์
ว่า “บรรดาเศาะหาบะฮ์ของท่านนบี(ﷺ)ต่างไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องนำบุคคลอื่นเข้าร่วมในการแข่งขัน
ที่มีการเดิมพันแต่อย่างใด” ท่านญาบิรจึงกล่าวว่า “พวกเขา(เศาะหาบะฮ์)มีความเกรงกลัวและระงับยิ่ง
ในการกระทำสิ่งที่เป็นบาปเกินกว่าที่จะมองข้ามประเด็นนั้นเสียอีก (การกำหนดว่าต้องนำบุคคลอื่นเข้า
ร่วมในการแข่งขันที่มีเดิมพัน)” และความหมายของคำว่า “บุคคลอื่นที่จำเป็นต้องถูกนำเข้าแข่งขัน
ระหว่างผู้แข่งขันทั้งสองฝ่าย”ในที่นี้หมายถึง “มุหัลลัต”

(5) หลักฐานโดยรวมที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันโดยทั่วไปมิได้ระบุเงื่อนไขของการเดิม
พันว่าต้องมีมุหัลลัตแต่อย่างใด ดังหะดีษที่ว่า

(())

ความว่า “ไม่อนุญาตให้มีการเดิมพันในการแข่งขันนอกจากสัตว์ประเภท
แทมิกิบ(เช่น ม้า) สัตว์ประเภททำหุ้มสัน(เช่นอูฐ) และอาวุธประเภทที่ใช้
ยิง(เช่นธนู)” (บันทึกโดย Ahmad,n.d.:3507, Abu Daud,n.d.:2547,

al-Tirmidhiy,n.d.:1700,al-Nasa'iy,1991:6226 ,และ Ibn Majah,n.d.:2878)⁶⁸

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่าไม่ได้มีการกล่าวถึงบุคคลที่สามหรือมุหัลลัตแต่อย่างใด ซึ่งถ้าหากมันเป็นเงื่อนไขของการแข่งขันที่มีการเดิมพันจริงก็น่าจะมีการกล่าวถึงเพราะถือเป็นเรื่องจำเป็นและสมควรกว่าการกล่าวถึงประเภทของการแข่งขันที่อนุญาตการเดิมพันเป็นอย่างมาก

(6) หะดีษต่างๆที่บ่งบอกว่าการเดิมพันในเกมกีฬาเป็นสิ่งที่อนุมัติดังหะดีษที่รายงานโดยท่านอนัสบุตรมาลิกว่า:

(())

ความว่า “แท้จริงท่านนบี(ﷺ) เคยร่วมเดิมพันในการแข่งขันม้า”

(บันทึกโดย al-Baihaqi,1994:19152)

และท่านนบี(ﷺ)ได้กล่าวในหะดีษบทหนึ่งว่า

(())

ความว่า “ไม่มีการไล่ตะเพิดม้าและไม่มีการอยู่ข้างๆ (เพื่อกระตุ้น) ม้าในการเดิมพัน” (บันทึกโดยAbu Daud,n.d.:2581)

หะดีษแรก บ่งบอกถึงการกระทำของท่านนบี(ﷺ) ที่มีนัยแสดงถึงการเป็นที่ยอมรับของการเดิมพัน เพราะตัวท่านเองเคยร่วมเดิมพันในการแข่งขันม้า

หะดีษที่สองมีข้อความที่แสดงว่า ท่านนบี(ﷺ)ได้ห้ามปรามไม่ให้มีการไล่ตะเพิดหรือมีการกระตุ้นม้าโดยใช้เสียง และห้ามการอยู่ข้างๆม้าในการเดิมพัน จะเห็นได้ว่าทั้งๆที่ข้อกำหนดหรือหุ้กมของการเดิมพันและการระบุนเงื่อนไขการแข่งขันที่มีเดิมพันว่าต้องมีมุหัลลัตมีความสำคัญและมีความจำเป็นกว่าการอธิบายการห้ามปรามการตะเพิดและการอยู่ข้างๆม้าเป็นอย่างมากแต่ท่านนบี(ﷺ)ก็มีได้กล่าวถึง นี่เป็นสิ่งที่แสดงว่าบุคคลที่สามหรือมุหัลลัตนั้นไม่ใช่เงื่อนไขของการแข่งขันที่มีการเดิมพัน

(7) เมื่อผู้ร่วมการแข่งขันทั้งสองฝ่ายได้ออกทรัพย์สินเงินรางวัลไปแล้ว จุดประสงค์ก็คือค่าจ้างหรือสินรางวัลจากทั้งสองฝ่าย เจกเช่นเดียวกับกรณีการชู้ตะเพิดอูฐของคนสองคนให้วิ่งพันออกไปจากพวกเขาทั้งสอง และหลังจากนั้นหนึ่งในสองคนดังกล่าวก็ได้กล่าวแก่อีกฝ่ายหนึ่งว่า “หากท่านสามารถนำเอาอูฐของฉันกลับคืนมาให้ฉันได้ ท่านจะได้ค่าจ้างจากฉันเป็นจำนวนเท่านั้น เท่านี้” ดังนั้นกรณีการออกทรัพย์สินค่าจ้างจึงมิได้ถูกเจาะจงเฉพาะหรือจำกัดอยู่กับมุหัลลัตแต่อย่างใด

หลักฐานและเหตุผลทัศนะที่ 3

⁶⁸ อิบน์หะญูรกล่าวว่า หะดีษนี้ถูกรับรองความถูกต้องโดยอิบนุก็อฏฏอนและอิบนุคะกีฎอิด

(ดู al-AsQalaniy,1998:4/98)

หลักฐานและเหตุผลของนักวิชาการที่เห็นว่าการเดิมพันในลักษณะดังกล่าวนี้ไม่เป็นที่อนุมัติถึงแม้จะมีมุหัลลัตหรือไม่มีก็ตาม มีดังนี้

1- คำดำรัสของอัลลอฮฺ(ﷻ) ที่ว่า

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ

رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

(90:)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! แท้จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับเชือดสัตว์บูชาญ และการเล่นเสี่ยงตัวนั้นเป็นสิ่งโสมนอนอันเกิดจากการกระทำของชัยฏอนดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลจากมันเสีย เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ” (อัลมาอิดะฮฺ:90)

คำว่า “อัลมัยสิร” () ในอายะฮ์ข้างต้นนั้นหมายถึง การพนัน ดังนั้นในการออกเงินรางวัลเพื่อเป็นเดิมพันในการแข่งขันจากทั้งสองฝ่ายจึงถือเป็นสิ่งต้องห้าม ทั้งนี้เพราะเป็นการอนุญาตให้บุคคลอื่นเอาทรัพย์สินของอีกบุคคลหนึ่งไป เช่นเดียวกับการอนุญาตให้บุคคลหนึ่งเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นไปใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน

อิบนุญะรีร์⁶⁹ ได้รายงานถึงการมีมติเอกฉันท์ของบรรดาอุละมาอ์(อิจญ์มาอ์)ว่า ได้มีการรวบรวมหลักฐานที่ไม่อาจผิดพลาดในสิ่งที่เรานำมาอย่างเป็นเอกฉันท์ในเรื่องที่ว่า: การพนันที่อัลลอฮฺ(ﷻ) ทรงห้ามนั้นหมายถึงการเดิมพัน นั่นก็คือเมื่อฝ่ายหนึ่งมีชัยชนะเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ผู้ชนะก็จะมีสิทธิเหนือทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่ง เช่นนั้น เช่นนี้ ในรูปแบบของการเดิมพัน (Ibn al-Qaiyim,n.d.:40)⁷⁰ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนถือเป็นการพนันที่อัลลอฮฺ(ﷻ) ได้ทรงห้ามไว้ และท่านนบี(ﷺ) ก็ได้กล่าวว่า:

((:))

ความว่า : “ผู้ใดก็ตามกล่าวแก่สหายของเขาว่า “มาเถิด ฉันจะพนันกันกับท่าน” เขาจงบริจาคนเสีย” (บันทึกโดย al-Bukhariy,1987: 5942

⁶⁹ อิบนุญะรีร์คืออุมมุลมุฮัมมัดบุตรญะรีร์อัญญาอะบะรีฮ์ ปราชญ์อิสลามผู้ทรงความรู้ในด้านตัฟสีร(อรรถาธิบายอัลกุรอาน) ด้านประวัติศาสตร์ และด้านหะดีษ เกิดเมื่อปี 224 ฮ.ศ. และเสียชีวิตเมื่อปี 310ฮ.ศ. (al-Dhahabiy,1997:14/267)

⁷⁰ อิบนุ อัลกัอยอิมอ้างคำกล่าวนี้ในหนังสือ “อัลฟุรุษียะฮ์”ของท่าน แต่ผู้วิจัยไม่สามารถค้นพบคำกล่าวนี้จากต้นฉบับหนังสือของท่านอัญญาอะบะรีฮ์ได้

และMuslim,n.d.:1647)

2- การเอาค่าจ้างในลักษณะที่ต่างคนต่างออกสิ่งของเงินรางวัลเป็นการกระทำที่หะรอม ส่วนการนำเอามุฮัลลัตเข้าทำการแข่งขันระหว่างผู้แข่งขันทั้งสองฝ่ายเพื่อให้พ้นจากสภาพของการพนันนั้นเป็นการใช้กลอุบายหรือการหลอกลวง เจกเช่นเดียวกับกรณีของมุฮัลลัตในเรื่องของการสมรสหลังจากที่ภรรยาได้ถูกสามีหย่าขาดเป็นครั้งที่สาม⁷¹

3- การเข้าร่วมและการออกจากการแข่งขันของมุฮัลลัตนั้นมีนัยทางความหมายเดียวกัน โดยที่ความเสียหายจากการออกทรัพย์สินของผู้แข่งขันทั้งสองฝ่ายนั้นมิได้หมดไปเพราะการเข้าร่วมการแข่งขันของมุฮัลลัต เพราะความเสียหายจากการออกทรัพย์สินในการเดิมพันของทั้งสองฝ่ายนั้นคือการมีหุ้นส่วนในการออกทรัพย์สินหรือของรางวัล และมีความเป็นไปได้ที่ค่าจ้างหรือเดิมพันที่ได้ออกไปแล้วนั้นจะกลับคืนยังผู้ออกอีก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังคงมีอยู่ ถึงแม้จะมีมุฮัลลัตเข้าร่วมแข่งขันด้วยก็ตาม ดังนั้นจึงมิได้มีความแตกต่างระหว่างมีหรือไม่มีมุฮัลลัตในการแข่งขัน

4- หะดีษที่รายงานโดยอิบนุ มัสอูด ที่ว่า

(())

ความว่า “และม้าของชัยฏอนนั้นเป็นม้าที่ใช้ในการพนัน ดังนั้นราคาของมันจึงถือเป็นบาป และการควมจีมันก็ถือเป็นบาป”⁷²

หลักฐานทัศนะที่ 4

หลักฐานและเหตุผลของนักวิชาการที่เห็นว่าการเดิมพันในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นที่อนุมัติ ทั้งนี้โดยต้องมีมุฮัลลัตเข้าร่วมแข่งขันด้วย ซึ่งเมื่อมุฮัลลัตเป็นผู้ชนะการแข่งขันเขาก็จะได้รับของรางวัลนั้นไป แต่ถ้าผู้ออกรางวัลคนหนึ่งคนใดเป็นผู้ชนะเลิศ เขา(ผู้ออกสินรางวัล)จะไม่ได้รับของรางวัลใดๆนอกจากในสิ่งที่เขาได้ออกไปเท่านั้น (เขาจะรับคืนเฉพาะสินรางวัลที่เขาได้ออกไปเท่านั้น) มีดังนี้

- การให้สินรางวัลในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่ไม่อาจประสานรวมกันได้ระหว่างการออกสิ่งของเงินรางวัลหรือเดิมพันของผู้เข้าร่วมการแข่งขันกับประโยชน์ที่จะได้รับจากทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะแท้จริงแล้วมันคือการพนัน ด้วยเหตุนี้สำหรับมุฮัลลัต ควรที่จะเอาทรัพย์สินของผู้แข่งขันทั้ง

⁷¹ การสมรสแบบตะหฺลีลหรือแบบมีมุฮัลลัตหมายถึงการสมรสรับจ้างแทนกัน เพราะในหลักการศาสนาเมื่อมีการหย่าขาดถึงสามครั้งจะต้องมีการสมรสกับผู้ชายคนใหม่ก่อนที่จะกลับมาสมรสกับสามีคนเดิม จึงทำให้บางคนมีการว่าจ้างบุคคลทำการสมรสแทนกันแบบหลอกลวง หรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า การแต่งงานแบบจินดาบอด ซึ่งบุคคลผู้รับจ้างทำการสมรสแทนในที่นี้มีสภาพที่ไม่แตกต่างจากมุฮัลลัตในเรื่องการแข่งขันทั้งนี้เพราะต่างก็ใช้กลอุบายหรือวิธีการตบตาหลอกลวงเพื่อให้สิ่งที่จะหะรอมกลายเป็นสิ่งที่ถูกอนุมัติ

⁷² หะดีษอ้างแล้วหน้า 62

สองคน(หรือมากกว่านั้น)ถ้าหากเขาเป็นผู้ชนะเลิศ แต่ไม่ควรที่ผู้แข่งขันที่ได้ออกทรัพย์สินของรางวัลไป จะเอาทรัพย์สินของรางวัลจากผู้แข่งขันอีกฝ่าย หากเขาเป็นผู้ชนะการแข่งขัน

ทัศนะที่มีน้ำหนักในความเห็นของผู้วิจัย

ในความเห็นของผู้วิจัย ทัศนะที่ถูกต้องที่สุดในประเด็นการออกให้ของรางวัลโดยผู้เข้าแข่งขันทุกคนคือทัศนะที่อนุมัตการเดิมพันทั้งที่มีและไม่มีมุหัลลัตทั้งนี้เพราะหลักฐานอ้างอิงที่หนักแน่นของมัซฮับนี้ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วและเนื่องจากหะดีษที่กล่าวถึงเกี่ยวกับมุหัลลัตนั้นเป็นหะดีษที่ขัดแย้งกับการกระทำของท่านนบี(ﷺ)ที่ได้ระบุถึงการเดิมพันของท่านในหะดีษอื่นๆที่ถูกต้องกว่าและยิ่งไปกว่านั้นการมีหรือไม่มีมุหัลลัตเข้าร่วมในการแข่งขันก็มิได้ทำให้รูปแบบของการพนันหมดไปและสิ่งสำคัญที่สุดในประเด็นนี้ก็คือการเดิมพันในการแข่งขันกีฬาที่อนุมัตจัดเป็นการเดิมพันที่ศาสนานุญาตตั้งหลักฐานจากหะดีษที่ว่า

(())

ความว่า “ไม่อนุญาตให้มีเกมเดิมพันในการแข่งขันนอกจากสัตว์ประเภท เต้ามีกีบ(เช่น ม้า) สัตว์ประเภทเท้าหุ้มส้น (เช่นอูฐ) และอาวุธประเภทที่ใช้ยิง(เช่นธนู)”⁷³

และเนื่องจาก หะดีษที่อนุมัตการแข่งขันเฉพาะกีฬาสามประเภทนั้นเป็นหะดีษที่มีความหมายรวมหรือมีความหมายกว้างๆทั่วไป ซึ่งหะดีษนี้ถูกเจาะจงโดยหะดีษรูกานะฮฺ หรืออาจเป็นไปได้ว่าหะดีษดังกล่าวอาจมีความหมายว่า “ไม่มีการเดิมพันที่มีประโยชน์สมบูรณ์หรือมีผลประโยชน์ต่อคนส่วนรวมอย่างสมบูรณ์นอกจากในกีฬาสามประเภทที่กล่าวไว้ในหะดีษเท่านั้น” ดังนั้นกรณีดังกล่าวนี้จึงเหมือนหรือมีความคล้ายคลึงกับคำกล่าวของท่านนบี(ﷺ)ที่ว่า

(())

ความว่า “ไม่มีการละหมาดในขณะที่อาหารถูกเตรียมไว้อยู่ตรงหน้าและไม่มีการละหมาดในขณะที่เขากำลังกลั่นจากสองสิ่งที่น่ารังเกียจ”⁷⁴ (บันทึกโดย Muslim, n.d.:1246)

และหะดีษที่ว่า

(())

ความว่า “ไม่มีการอาบน้ำละหมาดสำหรับผู้ไม่กล่าวนามของอัลลอฮ์”

⁷³ หะดีษอ้างแล้วหน้า 62

⁷⁴ คือกลั่นจากอุจจาระและปัสสาวะในขณะที่กำลังทำการละหมาด

(บันทึกโดย Ahmad,n.d.:2617)

หะดีษทั้งสองบทนี้มีได้หมายถึงว่าการละหมาดหรือการอาบน้ำละหมาดในลักษณะดังกล่าวต้องกลายเป็นโมฆะหากกระทำในลักษณะดังกล่าว แต่หมายถึงปฏิเสธความสมบูรณ์ของอิบาดะฮ์ทั้งสอง

และที่เป็นหลักฐานในเรื่องนี้อีกอย่างคือ มีการเติมพันในสิ่งอื่นๆ นอกเหนือจากที่ได้ระบุไว้โดยท่านนบี(ﷺ)เองหรือเสาะหาบะฮุคนใดคนหนึ่งโดยการยอมรับของท่านนบี(ﷺ) ซึ่งมีด้วยกันสองกรณี

กรณีแรก: การเติมพันของท่านอุมัยรฺกับผู้ปฏิเสธชาวมักกะฮ์ ในประเด็นชัยชนะของพวกโรมที่มีต่อเปอร์เซียที่ปรากฏในซูเราะฮ์อรรูมคืออายะฮ์ที่ว่า

﴿الْمَرْمَرُ غَلَبَتِ الرُّومُ ﴿٦﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَلَيْهِمْ
سَيَغْلِبُونَ ﴿٧﴾ فِي بَضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ
وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾﴾ (4-1 :

ความว่า “อะลิฟ ลาม มีม พวกโรมันถูกพิชิตแล้ว คือกองทัพของพวกโรมันถูกพิชิตในดินแดนที่ใกล้เคียงกับพวกเขาโดยพวกเปอร์เซีย ในดินแดนอันใกล้นี้ แต่หลังจากการปราชัยของพวกเขาแล้วพวกเขาจะได้รับชัยชนะ ในเวลาไม่กี่ปีต่อมา พระบัญชาเป็นสิทธิของอัลลอฮ์ทั้งก่อนและหลัง (ชัยชนะ) และวันนั้นบรรดาผู้ศรัทธาจะรื่นเริงดีใจ”

(ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่1-4 : อรรูม)

ท่านอุมัยรฺได้เติมพันกับชาวมักกะฮ์กลุ่มหนึ่งในประเด็นที่ว่าพวกโรมันนั้นจะมีชัยชนะเหนือเปอร์เซียในระยะเวลาไม่ถึงสิบปี โดยเป็นการวางเติมพันจากทั้งสองฝ่าย ส่วนการกล่าวอ้างว่าการเติมพันของอุมัยรฺนั้นมีขึ้นก่อนการบัญญัติห้ามการพนัน เกี่ยวกับเรื่องนี้ท่านอิมาม อัลก๊อยยิมได้ให้คำอธิบายไว้ดังนี้: แท้จริงเรื่องราวการเติมพันของท่านอุมัยรฺนั้นถูกมันสุค⁷⁵ ด้วยบัญญัติห้ามการพนันและการพนันนั้นถูกบัญญัติห้ามพร้อมกับเหล่าในอายะฮ์เดียวกัน ซึ่งอายะฮ์ที่ห้ามการดื่มเหล้าถูกประทานลงมาในขณะที่ท่านนบี(ﷺ) กำลังถูกปิดล้อม โดยพวกปฏิเสธ ณ เฝ้าอัน-นะฎิร หลังจากสงครามอุศุดหลายเดือน และเป็นที่น่าทึ่งกันว่าสงครามอุศุดนั้นเกิดขึ้นในเดือนเชาวาลปีที่สามแห่งการฮิจเราะฮ์

⁷⁵ มันสุคคือการที่บทบัญญัติหนึ่งถูกยกเลิก โดยอีกบทบัญญัติหนึ่งซึ่งมีผลต่อข้อกำหนดของบทบัญญัตินั้นๆ ด้วย

อิบน์ อัลก็อยยิมกล่าวอีกว่า ชัยชนะของพวกเขาโรมที่มีต่อเปอร์เซียเกิดขึ้นในปีหุคัยบิยะฮุ อย่างไม่ต้องสงสัย หากผู้ใดกล่าวว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในปีเดียวกับสงครามบัคร์แท้จริงเขาผู้นั้นได้ ผิดพลาด ทั้งนี้เนื่องจากปรากฏในหะดีษที่บันทึกโดยบุคอรีย์จากท่านอะบิสุฟยานดังนี้

))

:

:

:

..

:

((

ความว่า“เมื่อไกเซอร์มีชัยชนะเหนือเปอร์เซีย ท่านได้เดินทางจากฮิมส์ถึง อีลียาฮ์เพื่อเป็นการขอบคุณต่ออัลลอฮ์ และได้มีการส่งมอบสาส์นของท่าน เราะฮูล(☪)ในขณะที่ท่านประทับอยู่ที่อีลียาฮ์ ท่านได้ขอให้ผู้นำคนเชื้อสาย อาหรับที่พำนักอยู่ที่นั่นมาพบท่าน จึงได้มีการนำท่านอบูสุฟยานสะเคาะรฺ บินหะเราะบมาพบท่าน ท่านได้กล่าวถามอบูสุฟยานว่า “ฉันจะถามท่าน เกี่ยวกับบุรุษผู้หนึ่ง” เขาจึงกล่าวหะดีษ ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า “เขา (มุฮัมมัด)เป็นคนบิดพลิ้วสัญญาหรือไม่?”อบูสุฟยานตอบว่า “มิได้ พวก เราขณะนี้อยู่ในความสันติสุข(เนื่องจากการคุ้มครอง) จากเขาในช่วง เวลาที่เราคิดว่าเขาจะบิดพลิ้วสัญญา (แต่เขาก็หาได้กระทำเช่นนั้นไม่) อบูสุฟยานกล่าวอีกว่า “ฉันไม่สามารถสอดแทรกคำพูดใดๆที่ทำให้ท่าน (นบี)เสื่อมเสียได้เลย” (ในขณะที่ เวลานั้นฉันมิได้เป็นผู้ศรัทธาในอิสลาม) (บันทึกโดย Al-Bukhariy,1987:2782)

คำว่า “ในช่วงเวลาที่” ในหะดีษข้างต้นนั้น หมายถึงช่วงระยะเวลาที่มีการทำสนธิสัญญา หุคัยบิยะฮุ ซึ่งสนธิสัญญานี้เกิดขึ้นใน เดือนชุลเกาะคะฮฺปีที่เจ็ดแห่งการฮิจาเราะฮฺอย่างไม่ต้องสงสัย ดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ว่า การพบนั่นนั้น ได้ถูกห้ามก่อนหน้าการเดิมพันของท่านอบูบัคร์ที่มีกับชาวมัก กะฮฺ” (Ibn al-Qaiyim, nd. :207-208)

กรณีที่สอง: การแข่งขันมวยปล้ำของท่านนบี (☪) กับท่านรูกานะฮฺ ดังหะดีษที่รายงาน โดยอบูญะฮุฟรฺบุรุมุฮัมมัดบุคอรอีย์ บุคอรูกานะฮฺจากบิดาของเขาว่า

:

))

:

:

:
 ((:
 ความว่า “ท่านนบี (ﷺ) ได้ทำการแข่งมวยปล้ำกับเขา (รูกานะฮฺ) ซึ่งเขาได้
 กล่าวว่า“เรามาเดิมพันด้วยแกะคนละตัวกันไหม?” ท่านนบี (ﷺ) ก็ตอบตกลง)
 และปรากฏว่าท่านนบี(ﷺ)สามารถคว้าเขาลงพื้นได้เขาจึงกล่าวว่า“ขอให้ฉันแก้
 มือ อีกครั้ง เกิด”ท่านนบี(ﷺ) ก็สามารถคว้าเขาลงได้เป็นครั้งที่สองเขากล่าว
 ได้กล่าวอีกว่า“ขอให้ฉันแก้มืออีกครั้งเกิด” ท่านนบี(ﷺ)ก็สามารถคว้าเขาลงได้
 เป็นครั้งที่สาม หลังจากนั้นเขาได้กล่าวขึ้นว่า “ฉันจะบอกกับครอบครัว
 ของฉันอย่างไรดี แกะตัวหนึ่งถูกหมาป่ากินไปอีกตัวหนึ่งได้วิ่งหนีแต่ตัวที่สาม
 เล่า?”ท่านนบี(ﷺ)ได้กล่าวว่า “เรามีได้มาชุมนุมแข่งมวยปล้ำกับท่าน เพื่อ
 ต้องการเอาสิ่งใดจากตัวท่านหรือ ท่านจงเอาแกะของท่านคืนไปเกิด”⁷⁶

อิบนุ อัลก็อยิม ได้อธิบายว่า “การเดิมพันของท่านเราะฮฺลุล (ﷺ) กับสหายของท่าน
 (รูกานะฮฺ)เป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมในการรบเพื่อผจญสังฆกรรมและปกป้องศาสนา
 ซึ่งอัลลอฮฺ(ﷻ)ได้ยกย่องและเชิดชู ดังนั้นมันจึงมีความหมายเข้าข่ายสิ่งสามประเภทที่ถูกยกเว้นจากการ
 พนันในหะดีษอบูซุรียเราะฮฺเช่นเดียวกัน แต่กีฬาสามประเภทดังกล่าวนี้ ถูกจัดเตรียมไว้สำหรับการเป็น
 การฝึกฝนวิธีการรบเพื่อผจญความยุติธรรมและปกป้องศาสนา ซึ่งมีความแตกต่างจากกีฬาประเภทมวย
 ปล้ำ เพราะมันมิได้ถูกเตรียมไว้สำหรับการรบเพื่อผจญความยุติธรรมและปกป้องศาสนา หากแต่เป็นกีฬา
 ที่คล้ายกับการรบเพื่อปกป้องศาสนา เพราะมันเป็นกีฬาที่มีส่วนในการช่วยเหลือและเชิดชูสังฆกรรม
 ดังเช่นการแข่งมวยปล้ำของท่านนบี (ﷺ) กับรูกานะฮฺเป็นต้น

กีฬาต่างๆเหล่านี้ก็มีสถานะเช่นเดียวกับกีฬาสามประเภทที่ถูกยกเว้น กล่าวคือ เมื่อมันมี
 จุดประสงค์เพื่อการ ใ้อวด การมีชื่อเสียง หวังในลาภยศสรรเสริญ หรือมีเจตนาเพื่อการเบียดเบียนผู้อื่น
 มันก็ถือเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและไม่น่าสนับสนุน ดังนั้นการแข่งขันมวยปล้ำก็ดี กรีฑาก็ดี และกีฬาอื่นๆ
 ที่คล้ายกับกีฬาสองประเภทนี้ เมื่อมันมีจุดประสงค์หรือเป้าหมายเพื่อพิทักษ์สังฆกรรมและปกป้องศาสนา
 ก็ถือเป็นการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ(ﷻ) การเอาทรัพย์สินเงินรางวัลในการแข่งขันกีฬาเหล่านี้ก็ถือได้ว่า
 เป็นการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรม (Ibn al-Qaiyim, nd. :203-204)

⁷⁶ หะดีษอ้างแล้วหน้า 49